

HÁSKÓLI ÍSLANDS

Hugvísindasvið

Sólveig Stefánsdóttir

Portrett af konu

Ritgerð til B.A.-prófs í sagnfræði

Hjördís Erna Sigurðardóttir

Júní 2011

Háskóli Íslands
Hugvísindasvið
Sagnfræði

Sólveig Stefánsdóttir

Portrett af konu

Ritgerð til B.A.-prófs í sagnfræði

Hjördís Erna Sigurðardóttir
Kt.: 020782-4209

Leiðbeinandi: Ragnheiður Kristjánsdóttir
Júní 2011

Þakkarorð

Ég vil þakka fyrir þá ómetanlegu aðstoð sem ég fékk úr ýmsum áttum. Sérstaklega vil ég þakka Sólveigu Ernu Sigfúsdóttur, Ásdísi Sigfúsdóttur, Guðfinnu Kristínu Sigfúsdóttur (Nínu), Jóni Árna Sigfússyni, Hinriki Sigfússyni og Sigríði Guðmundsdóttur fyrir að færa mér þessar sögur svo ljóslifandi hvert með sínum einstaka frásagnarhætti; færa mér ljósmyndir og minningabækur og fyrir góðar og hlýjar móttökur.

Ég vil þakka Sólveigu Illugadóttur fyrir að senda mér ljósmyndir og teikningar, Sigfúsi Péturssyni ljósmyndara fyrir að vinna ljósmyndirnar. Sigurði Péturssyni, Sólveigu Pétursdóttur, Ólafi Presti Stefánssyni og Sólveigu Ólöfu Jónsdóttur fyrir gagnlegar ábendingar og aðstoð við að nálgast heimildir.

Fjölmargir aðstoðuðu mig við yfirlestur á ritgerðinni en sérstaklega vil ég þakka Þóru Björgu Sigurðardóttur sem lá yfir textanum með mér. Einnig vil ég þakka Örnú Þórdísí Árnadóttur, Bryndísi Bjarnadóttur, Jóninnu Huld Haraldsdóttur, Unni Jónsdóttur, Guðríði Önnu Kristjánsdóttur og eiginmanni mínum Kristjáni Gerhard fyrir yfirlesturinn.

Síðast en ekki síst vil ég þakka leiðbeinanda mínum Ragnheiði Kristjánsdóttur fyrir góða aðstoð og ábendingar.

Ágrip

Ritgerð þessi fjallar um lífshlaup Sólveigar Stefánsdóttur með sjónarhorni einsögunnar. Sólveig fæddist árið 1891 og dó árið 1967, hún bjó lengst af í Vogum í Mývatnssveit. Ævi hennar er skipt í fjóra yfirkafa; æska, mótnunarár, gifting og búskapur og síðustu árin. Helstu heimildirnar eru endurminningar og dagbækur Sólveigar og Sigfúsar eiginmanns hennar og viðtöl við börnin þeirra; Sólveigu Ernu, Ásdísi, Guðfinnu Kristínu (Nínu), Jón Árna, Hinrik og eiginkonu Hinriks Sigríði Guðmundsdóttur. Þær heimildir eru fléttuðar saman í frásögn af lífi Sólveigar.

Efnisyfirlit

Inngangur bls. 5

1. Æska

1.1 Foreldrar og systkini Sólveigar	bls. 9
1.2 Góðhestar	bls. 12
1.3 Flutt að Öndólfsstöðum	bls. 14
1.4 Brúarvígslan	bls. 16
1.5 Menntun og vinna	bls. 19
1.6 Háskáferð til Grenjaðarstaðar	bls. 21

2. Mótunarár

2.1 Skemmtanir unga fólksins	bls. 24
2.2 Söngur og Sólsetursljóðin	bls. 25
2.3 Vorið 1909	bls. 26
2.4 Dvölin hjá Jóni í Múla	bls. 27
2.5 Ungmennafélag og söngtímar	bls. 29
2.6 Rætt um kosningarétt og kjörgengi kvenna.....	bls. 30

3. Gifting og búskapur

3.1 Sigfús Hallgrímsson	bls. 33
3.2 Flutt til Voga	bls. 38
3.3 Gifting og gæfumerki	bls. 40
3.4 Stúlkán litla og Ólöf	bls. 42
3.5 Fjölskyldan stækkaði hratt	bls. 45
3.6 Samfélagsmál	bls. 49
3.7 Það var vinna að lifa af landinu	bls. 50
3.8 Eggjatínsla og verkun	bls. 54
3.9 Jólaminning	bls. 56
3.10 Flutt í nýja húsið	bls. 59
3.11 Heyjað upp í Lúdent	bls. 60
3.12 Tónlist	bls. 62
3.13 Bókalestur	bls. 64
3.14 Andleg málefni	bls. 66

4. Síðustu árin bls. 70

Niðurlag bls. 72

Myndaskrá bls. 73

Heimildaskrá bls. 74

Inngangur

Forsagan að þessari ritgerð er sú að ég hef alltaf verið mikið fyrir sögur. Sérstaklega þær sem eru sannar og ekki spillir fyrir ef þær eru vel sagðar. Amma míni, Sólveig Erna, hefur í gegnum tíðina sagt mér sögur af móður sinni Sólveigu Stefánsdóttur. Mér þóttu þær mjög skemmtilegar og gott ef mér fannst ég ekki finna fyrir einhverri ósýnilegri taug milli míni og langömmu minnar. Síðar þegar ég fór að læra sagnfræði varð ég strax hrifin af því sem kallað er einsaga. Sú saga er ekki endilega sögð í samhengi við neitt nema sjálfa sig og fjallar um eina persónu eða jafnvel bara einn atburð í lífi hennar.¹ Til að kynna mér einsögu las ég bækur eftir Sigurð Gylfa Magnússon; *Fortíðardraumar. Sjálfsbókmenntir á Íslandi*, gefin út árið 2004 og *Sjálfssögur. Minni, minningar og saga*, sem gefin var út árið 2005. Einnig kynnti ég mér bók Sigrúnars Pálsdóttur *Póra biskups og raunir íslenskrar embættismannastéttar 1847-1917*, gefin út árið 2010 og reyndi að nýta mér aðferðafræðilega nálgun hennar. Ýmsar greinar voru einnig lesnar en sérstaklega kom að góðum notum grein Jill Lepora „Historian Who Love Too Much: Reflections on Microhistory and Biography“.

Þar sem ég var orðin nokkuð forvitin um langömmu mína fór ég á stúfana og athugaði hvað hún hafði skilið eftir sig og mér til mikillar gleði hafði hún skrifað svolítið um líf sitt. Einnig hafði maðurinn hennar, Sigfús Hallgrímsson, skilið eftir sig töluverð skrif. Til dæmis eru til eftir hann ítarlegar dagbækur um búskap og veðurfar og ýmsar hugrenningar ásamt minningum sem mér þótti mjög áhugavert að skoða. Þessi skrif þeirra reyndust mér dýrmætar heimildir þó þau nái aldrei að vera meira en ævibrot, eða margar stuttmyndir úr lífi þeirra. Það voru síðan börn Sólveigar og Sigfúsar sem veittu mér ómetanleg aðstoð við

¹ Lepora, Jill. „Historian Who Love Too Much“, bls. 132.

að bæta inn í eyðurnar: amma mín Sólveig Erna, Ásdís og Guðfinna Kristín (Nína), Jón Árni, Hinrik og Sigríður tengdadóttir Sólveigar.

Þegar fjallað er um atburð sem er löngu liðinn verður að hafa í huga að minni fólks er misjafnt og erfitt að segja til um hvort minningar hafa orðið fyrir áhrifum þess sem síðar gerðist eða hvort þær séu að hluta til byggðar á sögum eða minningum annarra. Það er mikilvægt að minnast þess þegar vitnisburður munnlegra heimilda er metinn eins og allra heimilda í hvaða formi sem þær eru. Það þarf að leggja mat á munnlegar heimildir og bera saman við aðrar eins og efni gefa tilefni til. Viðtöl eru einnig alltaf ákveðin sviðsetning, þangað kemur viðmælandinn hvort sem er undibúinn eða óundirbúinn, með eitthvað ákveðið í huga eða leikur af fingrum fram. Það hefur óneitanlega áhrif á heimildina sem viðtalið gefur.

Þegar langt er um liðið er hætta á því að fortíðin birtist okkur í einfaldaðri mynd. Atburðir sem gerðust endurtekið verða að reglu í minningunni og sama getur gilt um það sem átti sér sjaldan stað, í minninu býr hugmynd um að það hafi aldrei gerst. Eins verður að hafa í huga að endurminningar eru að vissu leyti ritskoðaðar af þeim sem þær skrifar. Öll viljum við að munað sé eftir okkur á þann máta sem við getum verið stolt af eða að minnsta kosti að sem minnstur skaði verði af því sem við skiljum eftir okkur. Þær heimildir eru því hlutdrægar þar sem manneskjan er meðvitað að líta til baka með því hugarfari að segja öðrum frá.² Það sama gildir um þá sem tengjast manneskjunni tilfinningaböndum.

² Sigurður Gylfi Magnússon: *Fortíðardraumar*, bls. 21.

Óáreiðanleiki minnisins er ástæðan fyrir því að sagnfræðingar hafa hikað við að nýta sér heimildir sem byggjast á minni.³ Á nítjándu og langt fram á tuttugustu öld voru þess háttar heimildir ekki taldar uppfylla kröfur um vísindalegar aðferðir og því ónýttar að miklu leyti, svo sem eins og sjálfsævisögur. Í dag eru munnlegar heimildir og endurminningar undir sama hatti og aðrar heimildir og sé ákveðnum skilyrðum fullnægt, eins og um áreiðanleika, eru þær taldar fullkomlega eðlilegar heimildir.⁴

Það voru mikil forréttindi að fá að velja manneskju úr minni eigin fjölskyldu til að skrifa um því alls staðar var tekið á móti mér með mikilli hlýju og vilja til að aðstoða við það að varpa ljósi á þessa konu. Við ritgerðarskrifin styrktist tengingin á milli mín og langömmu minnar. Þó það sé vissulega skrítin tilfinning að tengjast og finna til svona mikillar hlýju til einhvers sem maður hefur aldrei hitt. Ég skil vel tilfinningu Lepora þegar hún hélt á hárlokki Noah Webster (sem hún var að skrifa um) og fann væntumþykjuna fylla brjóst sitt.⁵

Vegna þess hve upplýsingarnar um langömmu mína Sólveigu eru takmarkaðar er vart hægt að bera þær saman til að athuga hvort þær stangist á að einhverju marki. Því fór ég þá leið að flétta frekar saman vitnisburði þessara heimilda og fá út sögu sem varpað gæti ljósi á líf hennar. Með tilliti til þeirra strjálu heimilda sem liggja að baki ritgerðinni verður að hafa í huga að ekki er um að ræða ítarlega greiningu á lífi Sólveigar heldur sögubrot sem hafa varðveist í skrifum eða minningum.

Útkoman er saga um konu, Sólveigu Stefánsdóttur, sem fæddist fyrir aldamótin 1900 og lést eftir miðja tuttugustu öld. Hún er sérstök í sjálfri sér og út

³ Sigurður Gylfi Magnússon: *Sjálfssögur*, bls. 109 – 114.

⁴ Sigurður Gylfi Magnússon: *Sjálfssögur*, bls. 121 – 124.

⁵ Lepora, Jill. „Historian Who Love Too Much“, bls. 129.

frá sjálfi sér. Hún er lituð af tungumáli, klæðnaði, matarvenjum og hegðunarmynstri sem hún fékk í vöggugjöf og sem samferðamenn hennar færðu henni. Hún er hluti af samféluginu sem hún fæddist og lifði í og þannig varpar saga hennar ekki bara ljósi á hana og hennar nánustu, heldur einnig á samfélög hennar.

1. Æska

1.1 Foreldrar og systkini Sólveigar

Sólveig var dóttir Stefáns Jónssonar og Guðfinnu Kristínar Sigurðardóttur. Stefán fæddist á Stöng í Mývatnssveit 22. apríl 1860 og lést í Reykjadal á Öndólfssstöðum 1. janúar 1951. Guðfinna fæddist á Arnarvatni, í Mývatnssveit, 13. ágúst 1868 og lést 10. apríl 1953 einnig á Öndólfssstöðum.⁶

Stefán var tvígiftur en fyrri kona hans hét Bergljót Þorsteinsdóttir. Þau eignuðust saman einn son sem fékk nafnið Jakob en skildu fljótlega eftir það. Þegar Jakob var að nálgast fullorðinsár lést móðir hans og hann flutti inná heimili föður síns.⁷ Guðfinna var seinni kona Stefáns og saman eignuðust þau níu börn. Sólveig var elst þeirra, fædd 25. september 1891; síðan fæddist Ása 1894; Guðfinna 1896; Jón árið 1900; Sigurður árið 1905; Haraldur árið 1906; Friðrika árið 1908; Jónas árið 1909; og Valgerður árið 1911.⁸

Þegar Sólveig fæddist, haustið 1891, bjuggu foreldrar hennar á fjórðungi jarðarinna að Stóru Reykjum. Þaðan fluttu þau vorið 1892 að Múla í Aðaldal ásamt bróður Stefáns, Jóni sem var alltaf kenndur við Múla, Valgerði Jónsdóttur konu hans og fimm börnum þeirra. Jón var þá orðinn alþingismaður svo Stefán tók að mestu að sér að sjá um bú Jóns á sumrin á meðan hann sinnti þingstörfum.⁹

Stefán og Guðfinna höfðu lítið á milli handanna, kannski ekki minna en annað barnmargt fólk en þau reyndu sem best þau gátu að draga fram lífið og eiga mat til næsta dags.¹⁰ Gestum var alltaf vel tekið þrátt fyrir lítil efni og boðinn

⁶ Vef. Íslendingabók. Stefán Jónsson og Guðfinna Kristín Sigurðardóttir.

⁷ Viðtal. Höfundur við Guðfinnu Kristínu Sigfúsdóttur. 2. mars 2011.

⁸ Vef. Íslendingabók. Guðfinna Kristín Sigurðardóttir.

⁹ Í einkaeign. Minningabók Sólveigar Stefánsdóttur. Merkt á kápu: II bók Minningar.

¹⁰ Viðtal. Höfundur við Guðfinnu Kristínu Sigfúsdóttur. 26. apríl 2011.

sá matur og drykkur sem til var en stundum varð það til þess að mjög lítið var til fyrir börnin. Þegar verulega illa gekk að eiga til hnífs og skeiðar gátu þau sótt mat til foreldra Guðfinnu á Arnarvatni, sem þau og gerðu.¹¹

Þessa barnmörgu fjölskyldu skorti margt en þau höfðu öll erft mikla og fagra söngrödd og gátu notað hana til að létt a sér lífið. Í endurminningum sínum lýsti Sólveig því svona: „[Á] kvöldin þegar fólkis kom af engjunum söng það og stundum tví og þrí raddað, þá stóðum við krakkarnir á hlaðinu og hlustuðum“, ¹² Sólveig, elst systkina sinna, gekk snemma í öll verk, sama hvort þau töldust til kvenmanns- eða karlmannsverka og hafði orð á sér fyrir röggsemi og áreiðanleika.¹³

Stefán, faðir Sólveigar, þótti afar greiðvikinn. Hann sá mikið um tamningu hesta fyrir sveitunga sína og var leitað til hans þegar þurfti að sækja lækni til Húsavíkur. Á sumrin var fljótfarið til Húsavíkur en á veturna var sú ferð oft löng og illfær. Stefán var þó mikill hestamaður og hafði hestinn Rauð sér til halds og trausts sem var hinn „besti hestur, svo traustur, ratvís og þolinn“.¹⁴ Sólveig skrifaði í eina af minningabókum sínum að eitt vorkvöld, þegar von var á pabba hennar frá Húsavík, hafi mamma hennar sagt við hana og Árna frænda hennar: „Nú eru þeir í ánni“.

Við vissum að von var á frá Húsavík pabba á Rauð, Jóni á Blesa, Árna Waage á Rauð sínum og Sigurði Þorlákssyni er var kaupamaður Jóns og átti gráan ágætan klárhest. Við Árni þutum upp á heyardyrloft og horfðum út um gluggann, sáum karlana ríða hratt frá ánni, en er þeir

¹¹ *Viðtal*. Höfundur við Ásdísi Sigfúsdóttur. 1. mars 2011.

¹² *Í einkaeign*. Minningabók Sólveigar Stefánsdóttur. Merkt á kápu: II bók Minningar.

¹³ *Viðtal*. Höfundur við Sólveigu Ernu Sigfúsdóttur. 18. febrúar, 2011.

¹⁴ *Í einkaeign*. Minningabók Sólveigar Stefánsdóttur. Merkt á kápu: II bók Minningar.

komu úr Grímshúsaklaufinni hleyptu þeir. Það er brött brekka upp á Múlahlað frá Grímshúsum en ekki var linað á sprettinum. Við Ární stóðum á öndinni er þeir þeyttust í hlaðið, hestarnir lafmóðir og man ég eftir froðukúfunum er hrutu frá vitum hestanna, en karlarnir voru sælir og hlæjandi, og ekkert nema montið, þó þeir væru meira og minna reikulir í spori.¹⁵

Sólveig Erna, dóttir Sólveigar, segir svo frá að Stefán hafi verið allur af vilja gerður að aðstoða sveitunga en greiðvikni hans hafi tekið sinn toll frá fjölskyldulífinu. Ferðirnar gátu tekið einhverja sólarhringa og fyrir vikið hafði hann minni tíma til að sinna eigin verkum. En hann hafði gaman af skemmtunum og tók virkan þátt í sveitalífinu.¹⁶

Afi var með mikið kónganef, hann tók mikið í nefið og svo drakk hann stundum mikið brennivín. Amma beið eftir honum þegar hann var að koma. Mamma vakti með henni því amma var svo hrædd um að hann kæmist ekki heim og það þyrfti að fara af stað að leita að honum. Þær heyrðu í hrossinu langar leiðir en allt í einu heyrðist ekki neitt í soldinn tíma og þá hafði afi dottið af baki en hrossið hafði stoppað alveg yfir honum og ekki hreyft sig. Svo þegar hann rankaði við sér úr rotinu þá stökk hann aftur á bak og byrjaði aftur að þeysa.¹⁷

¹⁵ *Í einkaeign.* Minningabók Sólveigar Stefánsdóttur. Merkt á kápu: II bók Minningar.

¹⁶ *Viðtal.* Höfundur við Sólveigu Ernu Sigfúsdóttur. 18. febrúar, 2011.

¹⁷ *Viðtal.* Höfundur við Sólveigu Ernu Sigfúsdóttur. 18. febrúar, 2011.

Aftast hægra megin á myndinni stendur Sólveig. Við hlið hennar stendur faðir hennar og Ása næst honum. Fyrir framan Ásu stendur Jón, þá móðir þeirra Guðfinna Kristín með Friðriku í fanginu og Guðfinna við hlið hennar. Sigurður hægra megin fremst og Haraldur vinstra megin. Valgerður og Jónas eru ekki fædd þegar þessi mynd er tekin. Ekki er að sjá annað en að þetta hafi verið fólk sem var frískt og hamingjusamt. Allir vel til hafðir í sínu fínasta pússi. Af systkinunum var Sólveig nánust Ásu, og síðar Guðfinnu bæði í leik og starfi.¹⁸

1.2 Góðhestar

Hestar voru Sólveigu líf og yndi og lenti hún í þó nokkrum ævintýrum þar sem hestar komu við sögu. Fjölmargar af þeim skrifaði hún niður og aðrar sagði hún börnum sínum. Eina söguna sagði Sólveig Erna mér og hljóðar hún svo:

¹⁸ Viðtal. Höfundur við Guðfinnu Kristínu Sigfúsdóttur. 2. mars 2011.

Á níunda ári áttu Sólveig og Árni [frændi hennar] að fara að sækja brúkunarhesta og þau fóru með sitt hvort beislið. Á leiðinni fara þau fram hjá girðingu þar sem eru svona góðhestar sem afi var búin að taka í tamningu, því hann var þekktur tamningarmaður. Þegar þau sjá að það er fullt af fallegum gæðingum þarna inni þá kemur þeim saman um það að það sé best fyrir þau að fara aðeins inn og fá sér smá sprett á svona fínum hestum áður en þau sæki klárhestana og þessa sem átti að fara að nota heima á eftir og nú snarast þau inn í girðinguna. Mamma velur sér strax einhvern hest og getur sett upp í hann og snarast á bak en Árna gengur eitthvað ver með þetta en samt kemur hann nú beislinu upp í einhvern ungan hest sem hann sér og snarast á bak en það er eins og viðmanninn mælt að hann ýmist eys eða rís upp á afturlappirnar þangað til að hann var búin að henda honum af og fór aldrei neitt nema bara á afturfótunum eða jós honum á framfótunum. Árni skellur þá niður og hreyfir sig ekki, hann rotast þarna. Hann var með rauða prjónahúfu á hausnum og mamma [Sólveig] rífur húfuna af honum því að það var kaldur lækur þarna hjá, það var ekki hægt að hafa girðingar nema þannig að hrossin gætu komist í vatn. Hún dýfir þessari rauðu húfu ofan í ískaldan lækinn og vindur ofan á hausinn á honum og gerir þetta nokkrum sinnum þangað til að hann rankar við sér. Þá er hann allur orðinn rauðskjóttur í framan af rauðu húfunni. Það varð ekki lengri reiðtúrinn og þau fara út úr girðingunni og sóttu klárhestanna og fóru með þá heim. Þegar heim var komið voru menn eitthvað að tala um það af hverju Árni væri allur rauðskjóttur í framan en hann gaf ekkert út á það og þau sögðu hvorugt frá því fyrr en

löngu seinna að þau hefðu verið að stelast á bak á einhverjum góðhestum sem mátti náttúrulega alls ekki fara á bak á.¹⁹

Sigfús, eiginmaður Sólveigar, skrifaði síðar að „[h]ún h[e]fði frá barnæsku alist upp með hestum og riðið á reiðhestum föður síns hins velþekkta hesta- og tamningamanns. ... Hún hafði numið af honum nákvæmni og umhyggju um meðferð húsdýra og einkum hesta, hún var þaulvön fjöri fáksins.“²⁰

Sólveig sýndi af sér snarræði við að vekja Árna úr rotinu en þessi saga sýnir einnig hversu mikla ábyrgð Sólveig og Árni voru látin bera einungis að verða nú ára gömul.

1.3 Flutt að Öndólfsstöðum

Árið 1898 fluttu Stefán og Guðfinna með börnin að Öndólfsstöðum í Reykjadal. Ekki áttu þau margt en Sólveig segir að þau hafi átt; þrjár kistur, rúm og rúmföt, kommóðu, tvö borð, ýmis konar smádót og eitthvað af kjöti. Þau áttu tvær kýr, Huppu og Kolu og two reiðhesta, Rauð og Bleik. Síðan fengu þau einn gamlan brjóstveikan reiðhest gefins frá Valgerði mágkonu Stefáns. Að Öndólfsstöðum riðu þau af stað á þremur hestum.²¹

„Ekki var sólskin, [en] er mér minnisstætt hve fagurt var er komið var suður í Vatnshlíðina og glampaði þá á Vestmannsvatnið.“ Guðfinna móðir Sólveigar reið á Bráskjóna og reiddi Guðfinnu, sem þá var ársgömul, fyrir framan sig. Ása var á þriðja ári og Stefán hafði hana fyrir framan sig. Sólveig fékk að ríða

¹⁹ Viðtal. Höfundur við Sólveigu Ernu Sigfúsdóttur. 18. febrúar, 2011.

²⁰ HP. E 564 – 7. Stílabók Sigfúsar Hallgrímssonar.

²¹ Í einkaeign. Minningabók Sólveigar Stefánsdóttur. Merkt á titilsíðu: Minningar Sólveigar Stefánsdóttur Vogum.

ein á Mjóskjóna sem Jón bróðir Stefáns hafði lánað þeim. Friðrika dóttir hans hafði lánað Sólveigu söðul, „nýjan með rauðu plussssæti og klakk“.²²

Ferðin gekk vel þar til hestur Sólveigar hnaut með hana; „ég hrökk fram úr söðlinum, en pilsíð festist á klakkanum og þar hékk ég. Ég var hvorki stór né þung, svo pabbi gat lyft mér í söðulinn án þess að fara af baki.“ Sólveig var nokkuð skelkuð eftir þetta, enda aðeins á sjötta ári, tilhlökkunin um að koma til Öndólfssstaða gerði það þó að verkum að hún jafnaði sig fljótlega. Húsið var nokkuð stærra en þau höfðu átt áður og betra að mörgu leyti. Þar eignaðist Guðfinna, móðir hennar, meðal annars sína fyrstu eldavél. Daginn eftir komuna til Öndólfssstaða voru þær systur vaktar af móður sinni sem færði þeim flóaða mjólk og kleinur í rúmið. Síðan var farið í sparikjólana og út í góða veðrið. Þetta var afar hátíðleg stund fyrir fjölskylduna.²³

Það er að finna mikið stolt og gleði í lýsingu Sólveigar á því hve stórt húsnæðið á Öndólfstöðum var og betra en það sem áður var. Af lýsingunum að dæma var foreldrum hennar Stefáni og Guðfinnu augljóslega mikilvægt að eiga eigið húsnæði og vera sjálfum sér næg. Eins má ímynda sér að það hafi verið fagnaðarefn fyrir þau að eignast eldavél.²⁴

Stefán og Guðfinna tileinkuðu sér mikla gestrisni og var engum vísað á dyr sem þangað kom. „Í miðhúsi var eitt rúmstæði og bord með skúffu – síðar var bætt við öðru rúmi. Í fremstaparti var eitt rúmstæði botnlaust, en pabbi setti fljótlega fjalir í botninn og mamma bjó til heysæng í rúmið þar sváfu svo umrenningar sem oft voru á ferðinni: Hrúta Grímur, Stulli Jói, Bjössi sólskinsauga

²² Í *einkaeign*. Minningabók Sólveigar Stefánsdóttur. Merkt á titilsíðu: Minningar Sólveigar Stefánsdóttur Vogum.

²³ Í *einkaeign*. Minningabók Sólveigar Stefánsdóttur. Merkt á titilsíðu: Minningar Sólveigar Stefánsdóttur Vogum.

²⁴ Í *einkaeign*. Minningabók Sólveigar Stefánsdóttur. Merkt á titilsíðu: Minningar Sólveigar Stefánsdóttur Vogum.

og fleiri.²⁵ Sumir fórumannanna voru þekktir fyrir að skemmta heimilisfólki þar sem þeir komu eins og Bjössi sólskinsauga. Hann „var illa talandi, en fór á milli bæja í Þingeyjarsýslum og skemmti með söng og lék orðin um leið.“²⁶

Foreldrar Sólveigar sýndu af sér mikið umburðarlyndi gagnvart þeim sem minna máttu sín með því að bjóða þeim svefnstað inná heimili sínu. Í dag þætti það líklega fjarstæðukennt að hafa til eitt rúm á heimilinu fyrir umrenninga.

1.4 Brúarvígslan

Í minningum Sólveigar sem hún nefnir *Brúarvígslan* lýsir hún því hve mikið skap hún hafði sem krakki en jafnframt hversu auðvelt hún átti með að sleppa tökunum og fyrirgefa þegar tækifæri gafst til. Segir hún að vorið 1902 hafi átt að vígja nýbyggða brú yfir Laxá í Þingeyjarsýslu. Gríðarleg eftirvænting var í sveitinni enda stórvíðburðir sem þessi fátíðir. Sólveig var þá ellefu ára og Ása systir hennar níu ára. Þær ákváðu með sér að vinna verkin af svo mikilli elju að foreldrar þeirra gætu ekki annað en leyft þeim að fara með sér til að vera við hátíðina. Það þurfti að sauma kjóla á þær og föt á föður þeirra því það voru engin spariföt við höndina. Stefán fór vestur í Ystafell til að sækja saumakonu og stelpurnar fengu fallega græna matrósakjóla. Við kjólana áttu þær hvíta stráhatta með bláum borða til að setja á höfuðið. Amma þeirra á Arnarvatni hafði sent þeim svarta skinnskó með eltiskinnsbryddingum sem þóttu mjög fínir. Fyrir stelpurnar voru söðlar fengnir að láni frá Einarssstöðum og reiðpils. Þá var allt tilbúið og tilhlökkunin mikil. Á þessum tíma átti Stefán þrjá hesta; Rauð, sem var

²⁵ Í *einkaeign*. Minningabók Sólveigar Stefánsdóttur. Merkt á titilsíðu: Minningar Sólveigar Stefánsdóttur Vogum.

²⁶ Jón Jónsson. „Dúllað og tónað, dansað og leikið – Fórumenn og leiklist í lok 19. aldar“, bls. 6.

afbragðs reiðhestur, Jarp sem þótti sæmilegur og svo var það gamli Bleikur, sem var bæði latur og seinn.²⁷

Daginn fyrir ferðina tilkynnti pabbi þeirra að mamma þeirra yrði á Rauð, Vigdís á Jarpi og þær Ása ættu að skipta með sér gamla Bleik og Nasa, en Nasi var eitt af trippunum þremur. Sólveig varð fyrir gríðarlegum vonbrigðum enda fannst henni að hún væri hér um bil fullorðin. Hún hugsaði með sér að best væri að fá að ríða trippinu til baka því þá yrði kannski farið hratt yfir og stakk upp á við Ásu að þær myndu hafa það þannig að hún myndi sitja á gamla Bleik upp eftir en Ása á Nasa, en síðan myndu þær hafa skipti áður en þær leggðu af stað til baka. Loks rann dagurinn upp bjartur og fagur og Sólveig og Ása fóru eldsnemma að sækja hestana upp í Botna. Svo var farið í sparifötin, lagt á hestana, nestið bundið við söðulsveifarnar og haldið af stað. Bleikur fór hægt yfir og Sólveig rak lestina, en það gerði ekki mikið til því það fóru allir hægt upp Stórulaugarbrekkuna svokölluðu. Margir voru á leið á hátíðina og þeystu sumir fram úr þeim á meðan aðrir urðu þeim samferða. Alltaf voru þau Sólveig og gamli Bleikur öftust en hún huggaði sig við það að á leiðinni til baka myndi hún þeysa á Nasa og Ása yrði þá öftust.²⁸

Eftir nokkurn spöl náðu þau hjónum úr Laxárdal. Konan sat á hesti og reiddi barn fyrir framan sig en maðurinn gekk með two drengi með sér. Stefáni leist ekki á hvað þeir voru orðin þreyttir og sveittir af göngunni og bauð manninum að sitja einn hestinn og reiða annan drenginn fyrir framan sig. Hinn drenginn setti hann á gamla Bleik fyrir aftan Sólveigu. Sólveig vissi ekki hvert hún ætlaði, henni fannst að þetta væri sú allra mesta niðurlæging sem að gæti

²⁷ Í *einkaeign*. Minningabók Sólveigar Stefánsdóttur. Merkt á titilsíðu: Minningar Sólveigar Stefánsdóttur Vogum.

²⁸ Í *einkaeign*. Minningabók Sólveigar Stefánsdóttur. Merkt á titilsíðu: Minningar Sólveigar Stefánsdóttur Vogum.

komið fyrir sig. Hún var stelpa og næstum orðin dama. Hún var viss um að ef hún kæmi á samkomuna með strák fyrir aftan sig yrði sér strítt það sem eftir væri ævinnar. Hún var svo reið að hún lofaði sjálfri sér að vaka aldrei aftur yfir túninu og helst að fara að heiman. Gamli Bleikur fór hægt yfir og ekki gat hún lengur slegið í hann með hríslunni því þá hefði hún lamið í strákinn. Áður en þau komu að samkomustaðnum renndi strákurinn sér af baki henni til mikil léttis og taldi hún ekki ólíklegt að honum hefði ekki heldur þótt þessi ferðamáti góður.²⁹ Af lýsingunni að dæma hefur líklega ekki farið fram hjá neinum hvernig henni leið með gjörðir föður síns.

Vígslan hófst, foreldrar hennar sungu bæði í kórnum og klippt var á bláan borða sem strengdur var yfir brúna. Sólveig var hins vegar í svo miklu uppnámi að hún gat engan veginn notið skemmtunarinnar, „þótt mamma færi með mig út með ánni og sýndi mér, hve árbakkarnir voru yndislegir, með hvönn og hófsóleyjar í hverju viki, þá sá ég það varla, ég gat ekki róast.“³⁰

Þegar kom að heimferð náði Sólveig í Nasa og lagði á hann en þá hafði faðir hennar sleppt gamla Bleik og kom með annan hest sem Ása átti að sitja. Sólveig var þögul og sár. Þegar þau voru búin að ríða nokkurn spöl sá hún hvar rauður hestur var bundinn við tré með snæri sem hafði verið hnýtt upp í hann. Hann rykkти til hausnum í hvert sinn sem einhver reið fram hjá honum og það rann blóð úr munnvíkunum. Sólveig gat ekki hugsað sér að horfa upp á hrossið kveljast og fór og leysti það. Þegar hún var aftur sest í söðulinn sá hún gleði

²⁹ Í *einkaeign*. Minningabók Sólveigar Stefánsdóttur. Merkt á titilsíðu: Minningar Sólveigar Stefánsdóttur Vogum.

³⁰ Í *einkaeign*. Minningabók Sólveigar Stefánsdóttur. Merkt á titilsíðu: Minningar Sólveigar Stefánsdóttur Vogum.

hestsins sem var laus úr prísundinni og stökk um allt. Við það rann henni reiðin og hún skelli hló eftir öll vonbrigði ferðarinnar.³¹

Saga þessi er lýsandi fyrir áhrifin sem viðburðir eins og brúarvígsla hafði á sveitina. Hún gefur einnig innsýn í hvernig aðbúnaður var viðeigandi á slíkum hátíðum og hvað fólk eins og fjölskylda Sólveigar hafði mikið fyrir því að gera sig tilbúna fyrir slíka samkomu. Þetta hefur verið stund sem vert var að fagna.

1.5 Menntun og vinna

Sólveig hlaut litla skólagöngu en sex ára lærði hún að lesa og sýndi strax gríðarlegan áhuga á bókum. Um tíma gekk hún í barnaskóla á bæ í nágrenni við heimili hennar og dvaldi þar eins og venja var fyrir stúlkur á hennar aldri. Þar voru til ýmsar bækur, þar á meðal Íslendingasögurnar sem hún varð alveg hugfangin af. Hún kaus næði til að lesa og þegar hún átti að læra „kverið“, leitaði hún út í fjós, þar sem var friður og ylur. Heima hjá henni var lítið til af bókum en faðir hennar gat bætt það upp með því að fara með ýmis rímnakver fyrir hana sem hún lærði mjög að meta.³²

Mikið var að gera á barnmörgu heimili og um leið og krakkarnir gátu voru þau sett í að hjálpa til. Ellefu ára tók Sólveig að sér að vaka á nóttunni til að passa kindurnar og vinna á túninu. Hún var oft vakin eldsnemma til að sækja hesta eða smala fé. Sjálf skrifar hún að hún hafi verið morgunsvæf og átt erfitt með að hafa sig svo snemma á fætur.³³ Eftir það tóku við dagsverkin. Sólveig og Ása unnu iðulega saman og sungu oft tvíraddað á meðan til að stytta sér stundir, til dæmis

³¹ Í *einkaeign*. Minningabók Sólveigar Stefánsdóttur. Merkt á titilsíðu: Minningar Sólveigar Stefánsdóttur Vogum.

³² Í *einkaeign*. Minningabók Sigfúsar Hallgrímssonar. Merkt á kápu: Stílabók, Nína Sigfúsdóttir.

³³ Í *einkaeign*. Minningabók Sólveigar Stefánsdóttur. Merkt á titilsíðu: Minningar Sólveigar Stefánsdóttur Vogum.

þegar þær voru að slá. Stundum ef strákarnir á Einarssstöðum, (bærinn hinum megin við ána), voru einnig að slá tóku þau lagið til skiptis. Það létti bæði verkin og lundina og fannst Sólveigu það vera þeirra „sætustu stundir, þegar gott var veður, undir morguninn og sólin gyllti Kinnarfjöllin og heiðina.“³⁴

Þegar Sólveig var komin á fermingaraldur fór hún yfir í Breiðumýri til þess að fá vetrar- og fermingarfræðslu. Sólveig Erna segir því:

Þá er hún alltaf í bókasafninu og les allar Íslendingasögurnar og allar konungasögur Norðurlanda. Síðan þegar hún er búin með það þá las hún bók sem het *Við sem vinnum eldhússtörfin*. Hún finnur náttúrulega þá bók þarna og hafði nú lesið hana áður en þegar hún er búin að lesa hana og er að skila henni í skápinn þá sér hún að bókin er til á dönsku líka. Mamma ákveður að prófa að lesa hana á dönsku og sjá hvort hún geti ekki lært svolitla dönsku í leiðinni af því að hún kunni söguna nokkuð vel, hafði lesið hana tvívar á íslensku. Það er ekki frá því að segja en að hún les hana þrisvar sinnum á dönsku og eftir það var hún allesandi á dönsku og þurfti ekki meiri lærdom þar. Þá tók hún bara norskar bækur og það var svo lítt munur á að hún komst strax uppá lag með það.³⁵

Síðar um veturinn var Jónas Þorbergsson, síðar útvärpsstjóri, fenginn að Öndólfsstöðum til að kenna yngri systkinunum. Hann kenndi Sólveigu nóg í sænsku til að hún gæti einnig lesið á því tungumáli. Sólveig Erna segir að hún hafi

³⁴ *Í einkaeign.* Minningabók Sólveigar Stefánsdóttur. Merkt á titilsíðu: Minningar Sólveigar Stefánsdóttur Vogum.

³⁵ *Viðtal.* Höfundur við Sólveigu Ernu Sigfúsdóttur. 18. febrúar, 2011.

þótt afar góður nemandi og fljót að ná því sem henni var kennt og sérstaklega þegar kom að tungumálum.³⁶

1.6 Háskaferð til Grenjaðarstaðs

Sólveig fermdist á Grenjaðarstað fimmta sunnudag eftir páská árið 1906. Hefðin var að mæta nokkrum dögum fyrr og leggja lokahönd á undirbúninginn. Á fimmudeginum fyrir fermingardaginn lagði hún af stað fótgangandi til Grenjaðarstaðs. Stefán hafði þá verið kallaður til að sækja lækni og gat því ekki komið með henni.³⁷ Ásdís dóttir Sólveigar segir frá:

Krakkarnir lærðu undir fermingu á Grenjaðarstað í Aðaldal, (Múli er þar rétt hjá). Þar var prestur sem kenndi mömmu í nokkra daga fyrir ferminguna. Þau voru send gangandi, þetta er dálíð langt. Þau þurftu að fara yfir heiði og það var kannski tveggja tíma gangur. Það fylgdi alltaf sögunni að amma vissi ekkert um það hvernig ferðin hefði gengið eða hvort þau hefðu komist, það var enginn sími og hún vissi ekkert fyrr en þau koma heim viku síðar.³⁸

Veturinn hafði verið gríðarlega snjóamikill og vorið ekki mikið betra. Veðrið var rólegt um morguninn en árferðið var þannig að það var allra veðra von og ferðin lagðist ekki vel í Sólveigu. Hún vildi fara lengri leiðina til að vera nær mannabyggðum en faðir hennar taldi að veðrið myndi ekkert breytast og það

³⁶ Viðtal. Höfundur við Sólveigu Ernu Sigfúsdóttur. 18. febrúar, 2011.

³⁷ Í einkaeign. Minningabók Sólveigar Stefánsdóttur. Merkt á kápu: 17 ára og fleira, samansafn, þetta er ruslakista.

³⁸ Viðtal. Höfundur við Ásdísi Sigfúsdóttur. 1. mars 2011.

tæki mun styttri tíma að fara upp á heiðina. Í endurminningum sínum skrifar Sólveig:

Ég legg af stað, fjörtán ára unglungur, hvorki stór né þróttmikil. Snjórinn var í mjóalegg og hné. Mér fannst erfitt að kafa upp að beitarhúsatóftinni á heiðinni. Þar settist ég niður og hugsaði ráð mitt. En sem ég sit þarna finn ég að veðrið er að breytast, það er komin norðaustan gola og él.

Sólveig gekk áfram í blindandi hríðinni og ekki mátti miklu muna að hún hefði orðið úti. Veðrið var það slæmt að hún hélt sér varla á fótunum, skórnir urðu fljótt ónýtir og sokkarnir sömuleiðis. Hún sá varla handa sinna skil og hræddist allan tíman að hún myndi fara út í Kálfslækinn og drukkna, því hann var svo djúpur. Hún bað bænirnar sínar í sífellu í huganum og þurrkaði tárin sem runnu niður kinnarnar. Kjarkurinn var ekki mikill eftir en hún gafst ekki upp og barðist áfram í hríðinni.³⁹

Þegar hún komst loks til bæja var hún orðin mjög köld og svöng. Hún var leidd inn í baðstofuna og færð úr holdvotum fótunum og ónýtum skónum. Síðan var hún látin hátta upp í rúm og henni fengin volg nýmjólk og tvær slátursneiðar. „Aldrei fannst mér ég hafa bragðað betri drykk. Ég sofnaði vært og svaf til morguns. Er ég vaknaði var búið að þurrka af mér fötin og Kristín frænka ... var búin að gera mér skó.“⁴⁰

Aðstæður Sólveigar voru mjög ólíkar því sem ég kynntist sjálf sem unglungur, enda vantar ekki nema 9 ár uppá að þar sé öld á milli. Ekkert sem ég

³⁹ *Í einkaeign.* Minningabók Sólveigar Stefánsdóttur. Merkt á kápu: 17 ára og fleira, samansafn, þetta er ruslakista.

⁴⁰ *Í einkaeign.* Minningabók Sólveigar Stefánsdóttur. Merkt á kápu: 17 ára og fleira, samansafn, þetta er ruslakista.

upplifði kemur nálægt því sem Sólveig lenti í í þessari ferð. Mér er óskiljanlegt af hverju hún var send af stað 14 ára og án nokkurs ferðafélaga þegar var allra veðra von. Hún var ein og berskjölduð gagnvart náttúrunni sem munaði ekki miklu að hefði tekið líf hennar.

2. Mótunarár

2.1 Skemmtanir unga fólksins

Sólveig skrifar að á veturna, þegar minna var að gera við verkin, hafi unglingsarnir í sveitinni hist og skemmt sér. Sérstaklega hafði hún gaman af því þegar þau söfnuðust saman og fóru á skíði eða á skauta á vatninu.

Strákarnir töldu ekki eftir sér að hlaupa í rökkrinu milli bæja og smala unga fólkini saman, ákveða stað og stund, enginn lét bíða eftir sér. Mér finnst alltaf hafa verið tunglsljós þegar á svellið var komið. Þá skiptu menn sér í flokka stelpur móti strákum síðan var farið í kapphlaup. Stundum var reynt að dansa, það gekk ekki vel. Skautar í þá daga voru bundnir á fótum með snærum [og] vildu skautarnir snúast, best var að hlaupa beint áfram. Það kom fyrir er við vorum á svellinu að þeir sem áttu góðhesta komu í hópinn og hleyptu gæðingnum og þeir fræknustu í unglingsahópnum tóku sprettinn á hlið við reiðmennina. Oft mátti ekki milli sjá hvorir yrðu fyrri, en úthaldið var meira hjá hestunum, og drögust því skautamennirnir aftur úr sem vonlegt var.⁴¹

Sólveig hafði gríðarlega gaman af því að fara á hestbak. Það skipti hana ekki málí hvaða hestur það var, bara að hann væri góður og gæti helst farið svoltíð hratt yfir. Um helgar klæddu unglingsarnir sig upp á og fóru á söngæfingu, annað hvort í kirkjunni eða í samkomuhúsini. „Ekki var alltaf alvara yfir hópnum þó sungið væri í kirkjunni. Ég minnist þess að við álitum að ein stúlkan liti hýru auga

⁴¹ *Í einkaeign.* Minningabók Sólveigar Stefánsdóttur. Merkt á kápu: 17 ára og fleira, samansafn, þetta er ruslakista.

búfræðing er var með í kórnum, þá sungum við „Indælan blíðan- blesaðan fríðan búfræðing þinn“, þetta var græskulaust , en vakti bros á vörum.“⁴²

Á myndinni er Guðfinna fremst, þá Ása og Sólveig öftust. Sólveig var ætíð mjög tengd fjölskyldu sinni og sérstaklega systrum sínum.

2.2 Söngur og Sólsetursljóðin

Þegar Sólveig var 15 ára var *Litli söngflokkurinn* stofnaður í sveitinni. Þá komu saman allir unglingarnir í dalnum og þeim var kennt að syngja lög í röddum. Þetta var fyrsti vísirinn að kór í Mývatnssveit. Jón Sigfússon sem stofnaði *Litla söngflokkinn* fékk Sólveigu oft til að syngja einsöng og spilaði hann þá undir fyrir hana.⁴³

⁴² Í einkaeign. Minningabók Sólveigar Stefánsdóttur. Merkt á kápu: 17 ára og fleira, samansafn, þetta er ruslakista.

⁴³ Í einkaeign. Minningabók Sólveigar Stefánsdóttur. Merkt á titilsíðu: Minningar Sólveigar Stefánsdóttur Vogum.

Hún kom fram í fyrsta sinn til að syngja einsöng á gamlárskvöld árið 1909. Þá söng hún löginn *Í dýpið* og *Systkinin bæði* eftir Bjarna Þorsteinsson. Þóra systir Jóns Sigfússonar spilaði undir á orgelið.

Við vorum báðar logandi hræddar, við að láta heyra til okkar. Ég ætla ekki að lýsa því hvað okkur brá, er unglingskólinn á Ljósavatni kom inn í samkomuhúsið með skólastjórann Sigurð Baldvinsson og séra Sigurð Guðmundsson í broddi fylkingar. Ég sé ekkert nema myrkur, sé ekkert ljós í húsinu og Þóra var svo sveitt á höndunum að dropar stóðu á nótunum. Jónas Þorbergsson sem stjórnaði fundinum, reyndi að stappa í okkur stálinu, en við vildum helst hætta við allt saman.

Þær létu þó slag standa og allt gekk upp eins og átti að gera. Það sem af var vetri voru þær oft beðnar að koma fram á samkomum sem þær og gerðu.⁴⁴

2.3 Vorið 1909

Vorið 1909 réð Sólveig sig í vikuinnu hjá föðurbróðir sínum, Sigurði Jónssyni og konu hans Málfríði Sigurðardóttur á Arnarvatni. Sólveig lagði af stað ásamt sex öðrum förunautum frá Breiðumýri og var farið yfir Mývatnsheiði. Á Arnarvatni hjálpaði Sólveig til við ullarþvott og tiltekt og ýmis útiverk. Fyrir þetta fékk hún þrjár krónur og var sael við sitt enda þótti það gott kaup fyrir unglings á þeim tíma.⁴⁵

⁴⁴ *Í einkaeign.* Minningabók Sólveigar Stefánsdóttur. Merkt á titilsíðu: Minningar Sólveigar Stefánsdóttur Vogum.

⁴⁵ *Í einkaeign.* Minningabók Sólveigar Stefánsdóttur. Merkt á titilsíðu: Minningar Sólveigar Stefánsdóttur Vogum.

Síðar um vorið fór Sólveig á samkomu í samkomuhúsinu í Mývatnssveit. Þar fóru fram ýmis skemmtiatriði en eftir þau var Sólveig beðin um að syngja neðri röddina við söng Sólsetursljóða Bjarna Þorsteinssonar. Á móti henni átti að syngja karlmaður með tenórrödd. Fyrst leist henni ekki á en lét svo tilleiðast. Þegar hún kom að orgelinu sat þar Sigfús Hallgrímsson frá Vogum. Þau höfðu sést áður, hún vissi að hann var skólagenginn og hafði dvalið bæði í Danmörku og á Englandi.

Um leið og ég kom að orgelinu hneigði hann aðeins höfuðið, um leið og hann byrjaði á forspilinu. Allt gekk vel og ekki fipaðist undirleikaranum, annað lag sungum við á eftir sem ég man nú ekki hvað var. Lófaklappið dundi og vildu menn fá meira að heyra. En við hættum. En um leið og undirleikarinn stóð upp sneri hann sér að mér og rétti mér höndina. „Þakka þér fyrir sönginn.“ Um leið mættust augu okkar og þar með voru örlögin okkar ákveðin.⁴⁶

Það var við orgelið sem ástin tendraðist á milli þeirra og við orgelið áttu þau eftir að eyða saman löngum stundum á lífsleiðinni við bæði tónlist og söng.

2.4 Dvölin hjá Jóni í Múla

Sólveig fór til Reykjavíkur seint í október, árið 1910, þá nítján ára gömul. Þann veturn skrifuðust þau Sólveig og Sigfús á en bréfin eru ekki lengur til.⁴⁷ Jón í Múla, föðurbróðir hennar, var alþingismaður og fjölskylda hans flutt frá Seyðisfirði til

⁴⁶ *Í einkaeign.* Minningabók Sólveigar Stefánsdóttur. Merkt á kápu: 17 ára og fleira, samansafn, þetta er ruslakista.

⁴⁷ *Viðtal.* Höfundur við Guðfinnu Kristínu Sigfúsdóttir. 2. mars 2011.

Reykjavíkur. Sólveig fékk að fara til Reykjavíkur til að hjálpa til við heimilishaldið og læra eldhússtörf. Heima hjá fjölskyldu Jóns voru iðulega haldnar veislur og heim til þeirra komu stundum þingmenn í boð. Sólveig lærði vinnubrögðin af Friðriku, dóttur Jóns. Friðrika var ráðskonan á heimilinu en hún hafði lært í Ameríku og þótti mjög fær. Mikið var lagt upp úr að hafa allt fínt og fallegt og einnig að gera góðan mat sem var vel útilátinn.⁴⁸

Guðfinna Kristín, dóttir Sólveigar segir frá:

Mamma er þarna inni á heimilinu og lærir að matbúa og lærir að halda veislu og hvernig lagt er á borð og hvernig er sett á fötin og þetta bjó hún að alla tíð og gerði alltaf þegar var einhver gestkoma eða sunnudagur eða hátíðahöld hjá okkur. Það var svo gaman að sjá hvernig hún raðaði á fötin og hvernig hún fór með smjörið. Hún gerði rúnaða lengju og setti á diskinn og tók svo teskeið og dýfði henni í heitt vatn og klauf svona lauf í smjörstykkinu. Síðan fór hún út og sótti svolítið ramfang og skreytti með.⁴⁹

Ásdís segir fleiri sögur af Reykjavíkurdvöl Sólveigar. Hún segir hana hafa lært að baldera og sauma út og hafi meðal annars saumað sér peysuföt sem hún klæddi sig í á hverjum degi áður en tekið var til við að búa til kvöldmatinn. Þarna var venja að allar konurnar á heimilinu klæddu sig upp í peysuföt eða upphlut seinni hluta dags. Í sínu fínasta pússi bjuggu þær síðan til matinn, þar á meðal alls kyns grauta og sósur sem átti að bera fram um kvöldið. „Þetta var stolt fólk sem hún

⁴⁸ Viðtal. Höfundur við Sólveigu Ernu Sigfúsdóttur. 20. febrúar, 2011.

⁴⁹ Viðtal. Höfundur við Guðfinnu Kristínu Sigfúsdóttir. 2. mars 2011.

var hjá, Jón í Múla, enda alþingismaður. Mamma var í þeim hópi að þegar hún gekk um göturnar voru tekin ofan höfuðfötin fyrir henni.⁵⁰

2.5 Ungmennafélag og söngtímar

Á meðan Sólveig var í Reykjavík gekk hún í ungmennafélagið Iðunni. Það var eingöngu fyrir stúlkur og þar stundaði hún leikfimi og sund. Hún hafði aldrei æft íþróttir áður en það kom ekki að sök því að hún hafði alla tíð unnið líkamlega vinnu og var mikil hestakona. Hún var því enginn eftirbátur hinna stúlknanna. Stundum fengu strákarnir líka að mæta og þá var dansað og skemmt sér.⁵¹

Hún lærði einnig söng í einkatímum hjá Sigfúsi Einarssyni tónskáldi einu sinni í viku sér til mikillar ánægju. Í minningabók sína skrifaði Sólveig að hún hafi heyrt að sumir teldu Sigfús Einarsson ekki geta kennt söng og að hún hefði frekar átt að læra hjá Elínu Matthíasdóttur eins og Fríða dóttir Jóns. Sólveig var hins vegar sátt við sitt. Henni fannst hún læra góða raddbeitingu og fara heilmikið fram.⁵² Sólveig Erna segir frá:

Mamma sagði að hann hafi sagt við hana mjög fljótlega að borða bara mjög léttan mat áður en hún færi að syngja, en hún sagði að á þessum dögum sem hún fór þá var alltaf sami maturinn, það var rútína með það hvað var haft hvern dag, og þennan dag var alltaf kjöt í karryí og kartöflur

⁵⁰ *Viðtal.* Höfundur við Ásdísi Sigfúsdóttur. 1. mars 2011.

⁵¹ *Í einkaeign.* Minningabók Sólveigar Stefánsdóttur. Merkt á titilsíðu: Minningar Sólveigar Stefánsdóttur Vogum.

⁵² *Í einkaeign.* Minningabók Sólveigar Stefánsdóttur. Merkt á titilsíðu: Minningar Sólveigar Stefánsdóttur Vogum.

og rófur og hún sagði; „Þetta var það besta sem ég fékk og ég borðaði svo mikið að það munaði litlu að ég ropaði alla leiðina til hans.“⁵³

Ekki er að sjá að Sólveig hafi verið þjökuð af alvarleika lífsins, heldur að hún hafi tekið lífinu létt og haft gaman að hverri stundu.

2.6 Rætt um kosningarátt og kjörgengi kvenna

Eftir áramótin 1910 – 1911 var tekist á um kosningarátt og kjörgengi kvenna á Alþingi og lýsir Sólveig því í einni af minningabókum sínum. Hún skrifar að Jón í Múla hafi alfarið verið á móti því að konum yrðu veitt þessi réttindi og gat hún ómögulega skilið hvers vegna hann hafði þá afstöðu þar sem henni fannst hann bæði réttsýnn og góður maður. Bjarni frá Vogi var hlynntur því að konur fengju kosningarátt og tókust þeir mjög á um þetta mál. Sólveig skrifar: „Við stelpurnar fórum í Alþingishúsið, er þeir áttust við, man ég vel eftir Jóni þá, og Bjarna sem gekk glottandi um gólf, þá orti Bjarni vísuna:

Hvorir öðrum menn til meina –
mögnuðum beita túla –
þeir sem hafa annan eins –
og hann Jón á Múla.“

Eftir þessar umræður komu þær konur sem börðust hvað ákafast fyrir kvenréttindum heim til Jóns og varð Sólveig vitni að því. Í þeirra hópi var Bríet Bjarnhéðinsdóttir. Hún kom oft til Jóns og ræddi við hann um málefni kvenna. Í

⁵³ *Viðtal*. Höfundur við Sólveigu Ernu Sigfúsdóttur. 18. febrúar, 2011.

hvert sinn neitaði Jón að taka rökum hennar og endaði oftar en ekki á að reka hana á dyr. Bríet var ákveðin og staðföst, lét það ekki á sig fá og hélt heimsóknum sínum áfram.⁵⁴

Þennan veturnar var Jón í Múla orðin verulega heilsuveill og lá oft lasinn heima. Þá sóttu þingmenn hann heim til að ræða málin og heyrði Sólveig ýmislegt sem hún hefði að öðrum kosti misst af. Jón Magnússon sem oft var á öndverðum meiði við Jón kom og þeir ræddu saman oft og lengi.⁵⁵

Oftast komu Lárus Bjarnason og Jón Ólafsson. Sólveig hafði heyrt talað um að Lárus væri hrokagikkur en hún varð aldrei vör við það sjálf. Jóni Ólafssyni kynntist Sólveig mest af þingmönnunum, „hann var svo kátur, lét margt fjúka, sem ekki var neitt heflað, en ekki var hægt annað en að hlægja, og þó það sé ekki viðeigandi að hafa eftir sumt er hann sagði“. Eitt sinn þegar Jón í Múla hafði rekið Bríeti á dyr kom Jón Ólafsson til hans. Hlö Jón mikið og sagði þessa sögu:

Bríet átti afmæli 27. september hélt hún upp á það þetta haust, fékk þá mörg skeyti stóð hún upp jafn óðum og þau bárust, var hún hætt að lesa þau yfir áður en hún las þau fyrir gesti því öll voru þau í svipuðum dúr en svo kemur skeyti og hún byrjar að lesa, en hættir, sest og stingur því undir borð. Nú hvernig ætli það hafi verið spyr Jón frændi, það var ósköp meinlaust.

Bríet þæfir bísnar vel –

bugtar sig í lendum –

gustar undir gráblátt stél –

geltir með báðum endum.

⁵⁴ *Í einkaeign.* Minningabók Sólveigar Stefánsdóttur. Merkt á kápu: II bók Minningar.

⁵⁵ *Í einkaeign.* Minningabók Sólveigar Stefánsdóttur. Merkt á kápu: II bók Minningar.

Þetta fannst Jóni Ólafssyni afskaplega fyndið en Jón í Múla lét aftur aldrei hafa neitt slíkt eftir sér þó hann ætti til að henda fram lausavísum við ýmis tækifæri. Sólveig sótti nokkra fundi hjá Kvenréttindafélaginu þar sem hún heyrði miklar umræður um réttindi og óréttindi kvenna. „Jón frændi fór til Seyðisfjarðar] í byrjun júní þá kvaddi ég hann í síðasta sinn en ég gleymi aldrei þeim áhrifum sem hann hafði á mig frá því fyrsta – til þess síðasta, ég er honum að hjarta þakklát, fyrir öll hans gæði, hans mikla persóna mun seint gleymast þeim sem sáu hann og kynntust.“⁵⁶

Sólveig skrifaði að þessi veturn hefði haft mjög mikil áhrif á hennar persónu, þó hún hafi ekki mörg orð um það nákvæmlega hvernig. En hún lærði ýmislegt og það má giska á að dvöl hennar hjá Jóni í Múla hafi fært henni meiri víðsýni og meira sjálfstraust. Auðvelt er að lesa úr skrifum hennar að þessi lífsreynsla hafi verið jákvæð og skemmtileg.

⁵⁶ *Í einkaeign.* Minningabók Sólveigar Stefánsdóttur. Merkt á kápu: II bók Minningar.

3. Gifting og búskapur

3.1 Sigfús Hallgrímsson

Sólveig kom norður á Akureyri með skipi þann 10. júní 1911. Daginn eftir kom Sigfús Hallgrímsson og þau settu upp hringana á Torfunefsbryggju. Þau voru ekki

búin að tilkynna fyrirhugaða trúlofun sína. Sólveig skrifar að samferðafólki þeirra hafi brugðið er það sá að þau voru búin að setja upp hringa. Frá Torfunefsbryggju fóru þau á bát austur yfir fjörðinn og gengu í Veigastaði þar sem hestar Sigfúsar voru geymdir. Frá Veigastöðum fóru þau á Jódísarstaði og þangað kom Stefán faðir Sólveigar og tók vel á móti þeim.⁵⁷

Sigfús var sonur Ólafar

Valgerðar dóttur Jónasar Jónssonar hreppstjóra á Grænavatni og Hallgríms Péturssonar, en faðir Hallgríms, Pétur Jónsson, var einn af svonefndum Reykjahlíðar-bræðrum.⁵⁸ Þau Hallgrímur og Ólöf Valgerður byrjuðu sinn búskap á litlu horni Reykjahlíðarjarðarinnar en fluttu að Grænavatni 1874. Þá var sú jörð í afar slæmu ástandi og hafði legið undir skemmdum útaf vatnagangi. Í grein sem birtist í *Sunnanfara* var Grænavatni lýst svo þegar Hallgrímur og Ólöf tóku við henni: „Var allóárennilegt frumbýlingi að leggja þar í stríð það, er eigi varð

⁵⁷ *Í einkaeign.* Minningabók Sólveigar Stefánsdóttur. Merkt á titilsíðu: Minningar Sólveigar Stefánsdóttur Vogum.

⁵⁸ Vef. Íslendingabók. Hallgrímur Pétursson og Ólöf Valgerður Jónasardóttir.

umflúið, ef jörðin ætti að verjast eyðileggingu. Þó rættist betur úr því en á horfðist um skeið.“⁵⁹

Um 1890 fluttu Hallgrímur og Ólöf Valgerður til Voga. Sólveig Erna segir frá:

Á Grænavatni var fjórbýli þegar afi býr þar, einn fjórði af Grænavatni fer fyrir alla Vogana. Afi, Hallgrímur Pétursson, er fæddur í Reykjavík og honum fannst alltaf hann væri alltof langt í burtu frá heimahögum. Guðni [Ásmundsson], sem átti Voga, hafði aftur á móti fæðst á Grænavatni. Skiptin voru tilfinningaleg. Það fylgdi skiptunum að ef öðrum hvorum þeirra líkaði ekki þá mátti skipta aftur, því þeir skiptu á sléttu og ekkert borgað á milli.⁶⁰

Sigfús var á sjöunda ári er hann fluttist í Voga með foreldrum sínum og systkinum en hann var yngstur systkina sinna. Jónas var fæddur árið 1872 en hann lést á barnsaldri, Kristjana var fædd árið 1876, Jónas Pétur árið 1877, Þórhallur árið 1879 og Sigfús var fæddur 11. ágúst árið 1883.⁶¹ Í Vogum var heldur þróngt um ræktunarland eins og á flestum jörðunum í kringum Mývatn. Hallgrímur og Ólöf Valgerður þurftu að leggja mikið á sig til að auka ræktunina á landinu, nýta þurfti hvern einasta túnblett til að fá nægt hey fyrir skepnurnar.⁶²

Sigfús byrjaði snemma að læra tónlist og veturninn 1901 til 1902 lærði hann á orgel hjá Sigurgeiri Jónssyni á Stóruvöllum í Bárðardal.⁶³ Orgelleiknum

⁵⁹ „Hallgrímur Pétursson og Ólöf Jónasardóttir í Vogum“, bls 21.

⁶⁰ Viðtal. Höfundur við Sólveigu Ernu Sigfúsdóttur. 20. febrúar, 2011.

⁶¹ Vef. Íslendingabók. Ólöf Valgerður Jónasardóttir.

⁶² Jónas Þorbergsson. „Gullbrúðkaup í Vogum við Mývatn“ bls. 8.

⁶³ J. Þ. „Íslendingabættir: Sjötugur Sigfús Hallgrímsson“, bls. 3.

hélt hann síðan við með sjálfsnámi. Tvítugur var Sigfús fenginn til að stjórna söng við Reykjavílarkirkju. Þá var ekkert orgel í kirkjunni og fátt söngfólk ið en úr því var bætt og strax og hann hóf söngstjórn var orgel fengið að láni.⁶⁴ Áður hafði Hallgrímur faðir hans séð um forsöng í kirkjunni og fiðluspil.⁶⁵ Sigfús gekk í Þinghúsaskóla veturna 1903 og 1904 og gagnfræðaskólann á Akureyri 1905 og 1906. Eftir það dvaldi hann sinn hvorn veturinn í Danmörku og Englandi og vann þar á búgorðum. Sigfús skrifar:

[Ég fór] til þess að sjá „brot af heiminum“. Kynnast ofurlítið þessum nágrannalöndum og lífi og menningu fólksins þar. Eyddi í þessa námsför einum vetri og tel, að ég hafi hlutið í þeirri ferð nytsama fræðslu á marga lund. — Meðal annars þóttist ég þá sjá, að eins gott væri að lifa á Íslandi og erlendis og meira frelsi en í nágrannalöndunum.⁶⁶

Hann lærði vel tungumál beggja landa og komu þau að góðum notum á Íslandi til dæmis þegar ferðamenn komu til Mývatnssveitar.⁶⁷ Sólveig Erna segir frá:

Mér finnst það dálítið skrítið þegar ég hugsa um það að þessi systkini fengu öll að læra og þessi jörð í Vogum er ekkert stór og ekki stór búskapur en Jónas fær að fara til Árskóga í Danmörku á Lýðháskóla. Þeir fara tveir saman, Jónas og Einar sem var faðir Guðlaugar sem var skólastjórafrú á Bifrost. Jæja, þeir fara saman og halda að þeir séu nú óskaplega góðir í dönsku því að Danir héldu strax að þeir væru Jótar en

⁶⁴ Karl Kristjánsson. „Sigurvegari á sínum velli“, bls. 8.

⁶⁵ Viðtal. Höfundur við Ásdísí Sigfúsdóttur. 4. maí, 2011.

⁶⁶ Karl Kristjánsson. „Sigurvegari á sínum velli“, bls. 8.

⁶⁷ J. P. „Íslendingabættir: Sjötugur Sigfús Hallgrímsson“, bls. 3.

það kom upp úr kafinu að Kaupmannahafnarbúar þeir skildu ekki Jóta svo þeir voru nú ekki betri en þetta þegar þeir komu. Nema svo fer Kristjana sem er elst í húsmæðraskóla í Reykjavík og það þótti heilmikil menntun í þá daga og kostað heilmikinn pening. Þórhallur fær að læra smíðar.⁶⁸

Svo er pabbi yngstur þar sem hann fær að fara í gangfræðaskóla Akureyrar þar sem hann er hæstur á miðsvetrarprófi og svo er komið að því að taka vorprófin og þá býðst honum að fara á togara til Englands. Það vantaði skipsmann á togarann og hann skrifar heim því hann veit strax að þá muni hann læra ensku. Ef hann fari þarna út þá geti hann unnið fyrir farinu. Hann skrifar til pabba síns og spyr hann hvort hann megi fara til Englands því að sér bjóðist það en pabbi hans skrifar til baka og segir „Nei, þú hefur ekkert þangað að gera“. En mamma hans komst í bréfið áður en pabbi hans sendir það af stað og skrifar neðst í bréfið „Sigfús minn, ef þú heldur að þú hafir gagn af þessu, þá skaltu fara“. Og hann fór.⁶⁹

Eftir heimkomuna fór hann að kenna kirkjusöng og stofnaði það sama ár kirkjukór,⁷⁰ sem hann veitti forstöðu fram yfir átrætt. Kirkjukórinn varð þekktur fyrir ýmis konar tónlist ásamt því að syngja kirkjusöngva. Kórinn kom oft fram á samkomum og var vinsæll meðal sveitunga.⁷¹ Fyrst eftir að Sigfús kom heim tók hann að sér kennslu og kenndi hjá séra Árna Jónssyni á Skútustöðum. Á Skútustöðum var ungingaskóli settur á fót í húsnæði sem var kallað Þinghúsið. Skólinn varð þekktur undir nafninu Þinghússkóli. Fljótlega eftir að hann var stofnaður kenndi Sigfús þar í two vetur ásamt því að vinna við bú föður síns. Árið

⁶⁸ Viðtal. Höfundur við Sólveigu Ernu Sigfúsdóttur. 8. maí 2011.

⁶⁹ Viðtal. Höfundur við Sólveigu Ernu Sigfúsdóttur. 8. maí 2011.

⁷⁰ Hp. E 564 – 7. Stílabók Sigfúsar Hallgrímssonar.

⁷¹ Karl Kristjánsson. „Minning, Sigfús Hallgrímsson bóndi, Vogum“, bls. 4.

1910 stofnaði hann blandaðan söngkór sem starfaði í tvö ár en þá kom hann á fót karlakór,⁷² þeim fyrsta sinnar tegundar í Mývatnssveit.⁷³ Karlakórinn starfaði um nokkurra ára skeið og tók síðar Jónas Helgason á Grænavatni við honum af Sigfúsi. Öll sú vinna sem Sigfús lagði fram við söngstarf var sjálfboðavinna.⁷⁴

Sigfús var mikill íþróttamaður og hafði sérstaklega gaman af glímu og sundi en hann kenndi sund tvö vor í Mývatnssveit og eitt vor í Reykjadal. Árið 1910 keppti hann í sundi á héraðsíþróttamóti sem haldið var á Húsavík og vann það móti.⁷⁵ Einnig var hann að sögn fyrstur manna til að synda yfir Ytri-flóa frá Vogum að Dauðanesi í landi Syðri-Neslanda.⁷⁶ Guðfinna Kristín segir frá:

Pabbi var frekar fastur fyrir, var ekki mikið að skipta um skoðun. Hann hafði rólegar skoðanir. Hann var mikill fagurkeri. Var óskaplega mikill reglumaður og lagði aldrei neitt frá sér nema þar sem það átti að vera. Hann sagði: „Það er alveg sjálfsagt að lána ykkur pennann ef þið setjið hann á sama stað.“ Honum þótti mikið um himin og jörð og blóm og í gegnum tónlistina voru yndislegar stundir þegar þau voru að spila og syngja. Það var oft á kvöldin að loknum miklum vinnudegi. Þá sögðu þau bæði að þau fengju svo mikla hvíld við orgelið. Pabbi spilaði og mamma kom að syngja.⁷⁷

⁷² HP. E 564 – 7. Stílabók Sigfúsar Hallgrímssonar.

⁷³ Viðtal. Höfundur við Sólveigu Ernu Sigfúsdóttur. 18. febrúar, 2011.

⁷⁴ Karl Kristjánsson. „Sigurvegari á sínum velli“, bls. 8.

⁷⁵ Karl Kristjánsson. „Sigurvegari á sínum velli“, bls. 8.

⁷⁶ „Var orðinn svartur eftir sundið“, bls. 2.

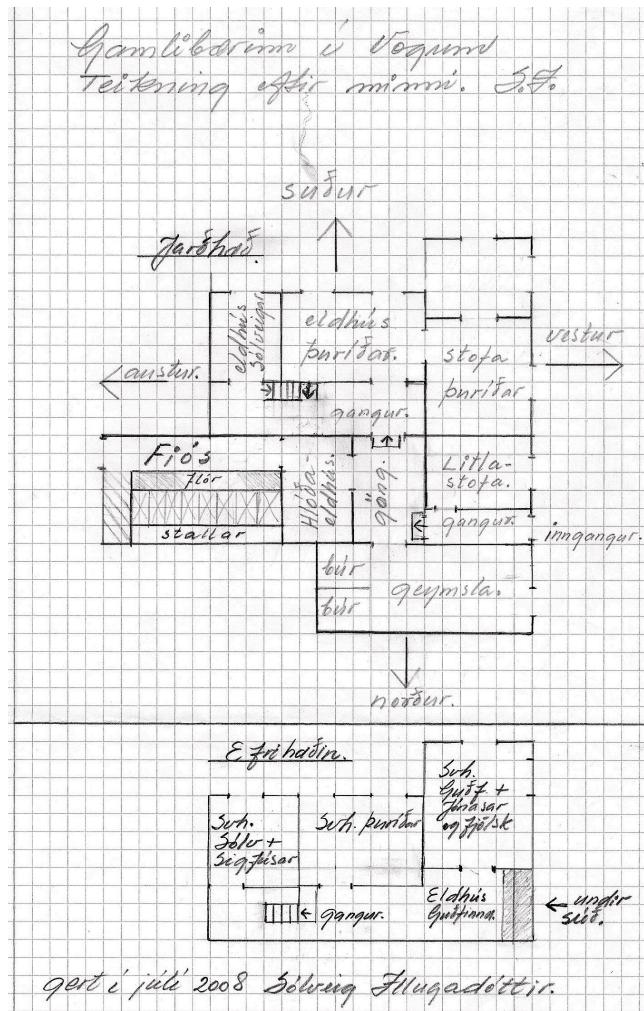
⁷⁷ Viðtal. Höfundur við Guðfinnu Kristínu Sigfúsdóttir. 2. mars 2011.

3.2 Flutt til Voga

Sólveig flutti til Sigfúsar í Voga en þar bjó hann ásamt föður sínum Hallgrími, bræðrum sínum, Þórhalli og Jónasi og Þuríði konu Þórhalls. Móðir þeirra bræðra hafði láist ekki löngu áður.

Sólveig og Sigfús fengu strax eldhús og svefnherbergi og svo var sameiginleg lítil stofa.⁷⁸

*Teikning eftir Sólveigu
Illugadóttur af innviðum gamla bæjarins. Herbergjaskipan eins og hún var meðan allir bræðurnir bjuggu þar með fjölskyldum sínum.*

Teikning eftir Báru Sigfúsdóttur af Vogum eins og húsið leit út um 1920. Upprunalega húsið var síðar alltaf kallað „gömlu Vogar“.

⁷⁸ Viðtal. Höfundur við Guðfinnu Kristínu Sigfúsdóttir. 2. mars 2011.

Fjölskylda Sigfúsar tók Sólveigu vel en annað gilti um sveitungana. Guðfinna Kristín segir svo frá að það hafi ekkert hjónaband verið ákveðið fyrir Sigfús og ekki hafi hann heldur fastnað sér aðra stúlku en honum var gert það alveg ljóst að fólkid í sveitinni leit á þessa stúlku sem hún væri af fátæku bergi brotin, sögðu að „hún ætti ekki spjarirnar utan á sér“. Aftur á móti biði hans kvonfang af Reykjahlíðarættinni sem væri bæði vel stætt og gott ef hann kysi það.⁷⁹

Sólveig reyndi að láta þetta ekki á sig fá en þessi tími reyndist henni erfiður. Einn morgunninn þegar var fallegt veður ákvað Sólveig að taka vel til, þvo gólfín og baka jólaköku. Um hádegi riðu fjórar konur í hlað án þess að gera boð á undan sér. Guðfinna Kristín segir frá:

Þá voru það þessar helstu konur sem áttu mikið undir sér og þær komu bara hreint og klárt í eftirlitsferð. Mamma áttaði sig bara á því og tók þeim með bros á vör og þær fengu nýlagað gott kaffi og nýbakaða jólaköku. Þær gátu ekki sett neitt út á þetta. Mamma var ekkert að erfa þetta og hún sagði mér frá þessu með gamanbrosi á vör þegar þær komu þarna konurnar. En mikið var hún þakklát að hún hafi fundið tilfinninguna um morguninn að taka til og hafa til köku með kaffinu.⁸⁰

Hún hafði sterka og góða sjálfsmýnd og var fljót að fyrirgefa viðbrögðin sem hún fékk frá fólk af þessari stoltu ætt. Sigfús aftur á móti gat aldrei fyrirgefið almennilega hrokann sem Sólveig þurfti að mæta af hans eigin fólk. Sigfús skrifaði um það síðar og er augljóst á skrifum hans hverjar tilfinningar hans voru:

⁷⁹ Viðtal. Höfundur við Guðfinnu Kristínu Sigfúsdóttir. 26. apríl 2011.

⁸⁰ Viðtal. Höfundur við Guðfinnu Kristínu Sigfúsdóttir. 26. apríl 2011.

Hún kom hingað ung stúlka og óreynd. Það var ættargorgeir sem þá sló á lága strengi hégómagirndar. Þetta urðu Sólveigu tilfinningamál, sem lömuðu hana og gerðu henni lífið erfitt. Jafnframt gerði þetta mig fjarlægari fólki mínu og jafnvel sveitamönnum yfirleitt. Sólveigu tókst að yfirvinna sig, en ég finn að ég hef aldrei orðið sami maður, alltaf haldið mig í hæfilegri fjarlægð við flesta menn, sennilega mér og öðrum til lítils góðs. Fyrir þetta hefur ættardramb hlotið fyrirlitningu mína og hefur sumt frændfólk mitt, ef til vill goldið þessa, frá minni hálfu.⁸¹

Guðfinna Kristín segir að það hafi tekið Sólveigu tíma að vinna sveitunga á sitt band en hún hafi engu að síður verið ákveðin í að svo skyldi verða. Þó hikaði hún aldrei við að standa fyrir máli sínu og létt ekki valta yfir sig eða aðra sem gátu ekki borið hönd fyrir höfuð sér. „Það var enginn sem bar kala til mömmu, fólk fékk aldrei ástæðu til þess og hún talaði aldrei nokkurn tímann um nokkurn þannig að það væri í lítilsvirðingartón.“⁸² Af lýsingu hennar hafði Sólveig sterka réttlætiskennd og stóð með sjálfrí sér þó á móti henni hafi blásið.

3.3 Gifting og gæfumerki

Sólveig og Sigfús giftu sig 21. júní 1912 í Reykjahlíðarkirkju í blíðskaparveðri. Sólveig var klædd í síðan faldbúning með koffur (ennisdjásn) og slæðu. Fötin fékk hún að láni. Athöfnin var hefðbundin og allt fór vel fram. Að athöfn lokinni gengu þau út um kirkjuhlíðið en þá festist slæða Sólveigar í hliðinu og rifnaði. Um

⁸¹ *Í einkaeign.* Minningabók Sigfúsar Hallgrímssonar. Merkt á kápu: Stílabók, Nína Sigfúsdóttir.

⁸² *Viðtal.* Höfundur við Guðfinnu Kristínu Sigfúsdóttir. 26. apríl 2011.

leið var rifjuð upp gömul trú um að það væri fyrir mikilli gæfu í hjónabandi. Síðar um daginn fór að rigna örlítið og var það talið fyrir frjósemi.⁸³ Til skreytingar höfðu verið sett tré í kringum hlaðvarpann úr hraununum og Kristjana systir Sigfúsar sá um matinn en það var rjómalögð silungssúpa með sveskjum og rúsínum og kaffi á eftir.⁸⁴ Tjald var fengið úr Reykjadal og veislan var haldin í Vogum að viðstöddum um sextíu gestum. Síðan var vakað fram á nótt við veisluhöld, ræður og söng.⁸⁵ Ásdís segir frá:

Guðfinna kemur til þess að vera hjá mömmu, það er eitthvað stutt eftir að þau fara að búa mamma og pabbi. Þar kynnist hún Jónasi bróður pabba, þar sem þeir bjuggu saman þrír bræðurnir í Vogum. Jónas var held ég 19 árum eldri en Guðfinna. Mamma og pabbi giftast 1912 og fjórum árum síðar eru þau Jónas og Guðfinna gift og búin að eignast fyrsta barnið sitt. Síðan voru þær syngjandi allt sitt líf. Sungu alveg afskaplega fallega. Guðfinna með alveg sérstaka rödd og söng með sínum tónum og mamma kunni meira og söng með sínum tónum. Guðfinna var sópran en síðustu árin söng hún alt. Mamma söng alltaf alt.⁸⁶

Guðfinna Kristín segir frá:

⁸³ *Viðtal.* Höfundur við Ásdísi Sigfúsdóttur. 1. mars, 2011.

⁸⁴ *Viðtal.* Höfundur við Ásdísi Sigfúsdóttur. 4. maí, 2011.

⁸⁵ *HP.* E 564-8. Dagbók Hallgríms Péturssonar.

⁸⁶ *Viðtal.* Höfundur við Ásdísi Sigfúsdóttur. 1. mars, 2011.

Það hjálpaði mömmu í gegnum þennan erfiða tíma sem hún upplifði fyrst eftir að hún flutti til pabba að Guðfinna systir hennar kom til hennar. Þær voru alltaf eins og ein manneskja, þeim þótti svo vænt hvor um aðra.⁸⁷

3.4 Stúlkan litla og Ólöf

Þann 18. ágúst árið 1912 fæddist þeim stúlka en hún lifði aðeins rétt til að kveðja aftur.⁸⁸ Smíðuð var lítil kista og var hún jarðsungin ein, þar sem það lá engin önnur jarðaför fyrir. Sólveig fór oft að þessu litla leiði sem var sunnan við kórgluggann á gömlu kirkjunni.⁸⁹ Ári síðar, þann 21. ágúst 1913 fæddist þeim önnur stúlka sem hlaut nafnið Ólöf. Sigfús skrifar að Ólöf hafi fljótt verið altalandi og kunnað margar vísur tveggja og hálfars árs. Ólöf lifði einungis fram á þrettánda ár en dó þá úr botnlangabólgu.⁹⁰

Guðfinna Kristín segir svo frá veikindunum: „Það lýsti sér eins og magakvilli, hún kastaði upp og var ill innanum sig.“ Enginn læknir var nema niðri á Breiðumýri og þurfti að fara til Reykjahlíðar til að komast í síma. Þegar Ólöf hafði ekkert lagast eftir þrjá daga fór Sigfús til Reykjahlíðar og hringdi á lækni, á meðan sat Sólveig yfir henni og gerði allt sem hún gat til að hjúkra henni. Læknir kom og skoðaði hana en þá var ljóst að botnlanginn var sprunginn og Ólöf komin með lífhimnubólgu. „Það var ekkert hægt að gera fyrst það var komin eitrun. Hún var meðvituð um það. Hann skildi eftir eitthvað verkjastillandi en það vissu allir að þetta var alveg að verða búið.“ Ólöf vissi sjálf að lífshlaupi hennar yrði brátt

⁸⁷ Viðtal. Höfundur við Ásdísi Sigfúsdóttur. 1. mars, 2011.

⁸⁸ HP. Dagbók Sigfúsar Hallgrímssonar. E 564 – 9.

⁸⁹ Viðtal. Höfundur við Guðfinnu Kristínu Sigfúsdóttur. 2. mars 2011.

⁹⁰ HP. E 564 – 2 Dagbækur Sigfúsar Hallgrímssonar, 1925 og 1926.

lokið svo hún tók saman þá sálma sem hún vildi að yrðu sungnir yfir sér og létt skrá þá niður.⁹¹

„[Ó]mar hin þunga stuna frá Vogaheimilinu“ skrifaði Sigfús. Þetta var afar erfiður tími í Vogum. Sumarið áður hafði nafna hennar Ólöf, dóttir Þórhalls bróður Sigfúsar, drukknað og tveimur mánuðum síðar lést Hallgrímur faðir þeirra bræðra.⁹² Sólveig Erna segir svo frá að rétt áður en hún dó hafi Ólöf sagt við mömmu sína: „Viltu biðja fólkið að koma, ég ætla að kveðja það. Hún Ólöf er komin að sækja mig, og það var Ólöf sem drukknaði árið áður þarna fyrir utan. Svoleiðis að það kom allt fólkið og kvaddi hana áður en hún fór.“⁹³ Einnig bað hún um að verða lögð til hvílu við hlið nöfnu sinnar. Ólöf dó 19. febrúar árið 1926.⁹⁴

Sigfús og Sólveig áttu bæði gríðarlega erfitt með að þennan hörmungaratburð. Sólveig átti þó aðeins betra með að tjá sorg sína yfir barnsmissinum en Sigfús sem byrgði sorgi sína inni. „Það titruðu tár í augum hans í hvert einasta skipti sem hann nefndi hana.“⁹⁵

⁹¹ *Viðtal.* Höfundur við Guðfinnu Kristínu Sigfúsdóttur. 2. mars 2011.

⁹² *HP.* Dagbækur Sigfúsar Hallgrímssonar, 1925 og 1926.

⁹³ *Viðtal.* Höfundur við Sólveigu Ernu Sigfúsdóttur. 8. maí 2011.

⁹⁴ *Viðtal.* Höfundur við Guðfinnu Kristínu Sigfúsdóttur. 2. mars 2011.

⁹⁵ *Viðtal.* Höfundur við Sólveigu Ernu Sigfúsdóttur. 8. maí 2011.

Pessi ljósmynd er sú eina sem til er af Ólöfu. Hér stendur hún í miðjunni ásamt systkinum sínum. Stefán er vinstra megin á myndinni, Bára hægra megin og Ásdís fremst.

Valdimar Halldórsson frá Kálfaströnd orti ljóðið eftir dauða Ólafar:

Í himins dýrð eg hverf á braut
nú húmtjald þokast fjær,
svo fljótt er unnin æfiþraut
og eilífð guðs er nær.

Ó grát þú ekki mamma míن
því mild er guðdóms náð,
hans elска, sólin eilíf skín
hann einn sér tíma og ráð.

Ó grátið ekki guði hjá
eg glöð í ljósi bý
já allt er heima ykkur hjá
eg ekkert burtu flý

Eg aðeins hverf svo örstutt frá
í yndi lita og hljóms.
Eg bjarmann sé og blómin smá
og blærinn heyri óms.

Eg sé hið bjarta sumarland
nú svíf eg þangað inn.
Því kaldri gröf eg kvíð ei grand
nú kvöl er létt um sinn.

Eg óska bara að minning mín
sé mömmu og pabba kær,
og þegar æfi ykkar dvín
verð eg þá líka nær.

Og frænka míن eg fer til þín
eg fagna að sjá þig skjótt
þar blíða ljósið blesсаð skín
á bak við dauðans nótt.

Svo kveð eg allt sem kært er hér:
Nú kallað er til mín.
Ó, verið sæl eg fagna og fer
ég fer, minn guð, til þín.⁹⁶

3.5 Fjölskyldan stækkaði hratt

Sólveig og Sigfús eignuðust alls tíu börn. Hver og ein fæðing var Sólveigu löng og sársaukafull og kviðu eldri börnin mjög fyrir því að eignast systkini því Sólveig kvaldist og „hljóðaði svo mikið þegar hún átti börnin.“. Þegar Sólveig gekk með Ernu fór hún til Húsavíkur og dvaldi þar frá jólum og fram yfir fæðinguna sem var 15. febrúar.⁹⁷ Ásdís segir frá:

Mömmu gekk alltaf illa að fæða, þess vegna fór hún til að eiga Ernu. Þá var Hinrik tveggja ára. Hún var heima á jólanóttina en fór á milli jóla og nýárs. Við börnin voru heima öll, það var farskóli og kennarinn átti að kenna og þarna voru börnin og engin mamma heima. Það var kona sem hét Nanna sem var hjá okkur og átti að hugsa um börnin. Valla vaknaði á hverri einstu nótt grátandi. Ég var ekki lengi að taka þátt í því, ég grét líka með henni. Ég svaf á dýnu á gólfínu hjá henni. Mamma þorði ekki annað en að fara um miðjan vetur, hún hefur örugglega haft tilfinningu um að hún myndi þurfa aðstoð, kannski haldið að Erna kæmi eitthvað fyrr eða hún

⁹⁶ *Í einkaeign.* Ljóð eftir Valdimar Halldórsson um Ólöfu Sigfúsdóttur.

⁹⁷ *Viðtal.* Höfundur við Ásdísi Sigfúsdóttur. 1. mars, 2011.

hafi verið eitthvað lasin. Börnin vissu ekki kvenn hvá var um að vera. Ekki hvenær hún myndi koma til baka eða neitt.⁹⁸

Þann 5. október 1915, tveimur árum eftir að Ólöf fæddist, kom Bára í heiminn, lítil og létt en frísk. Sigfús skrifaði niður stutta lýsingu á öllum krökkunum og eru þær settar hér þó aðallega til skemmtunar. Báru lýsir hann svo: „Eldsnör á fæti, fljót að læra vísur, skírmælt og fastmælt.“ Stefán fæddist 17. ágúst 1917. „11 ára er hann farin að hjálpa pabba sínum mikið, léttir af honum morgun snúning er mjög trúr í verki að það gangi eins og honum var sagt, en er geðbágur, stórlyndur og veiklindur.“ Þann 27. nóvember 1919 fæddist Ásdís. „8 ára gömul er Ásdís vel læs góð stelpa hjálpar mömmu sinni við krakkana er samt heldur gjálíf en skörp og myndarleg þegar hún vill.“ Hinrik fæddist 26. nóvember 1922. „Uppáhald mömmu sinnar er svo góður við hana faðmar og kyssir og segir þá: „Æi elsku mamma mína“. Eldfljótur að hlaupa snar og skrítinn í orði.“⁹⁹

Þann 26. febrúar 1925 fæddist Valgerður. „[Henni] fór vel fram fyrsta missirið, var þó slæm í öðru auganu, mamma hennar fór með hana til Húsavíkur. ... Batnaði henni þá fljótt af meðali frá Birni lækni. Eftir það fór henni hægt fram. 3ja ára er hún smávaxin, geðstirð, einþykk, en lagleg stelpa.“ Sólveig Erna fæddist 15. febrúar 1927. „Vel frísk og fjörug, svo mikil pabba stúlka að engin krakkinn hefur verið það meira. Hann getur ekki borðað nema með hana ef hún er nálæg, sækir til hans frá mömmu sinni, er allra uppáhald elskan litla.“ Jón Árni fæddist 23. október 1929. „6 ára er hann meðalstór, latur að læra að lesa, vill helst leika sér ... stórlyndur, en góður í sér ef hann heyrir um einhvern sem bágt á renna

⁹⁸ Viðtal. Höfundur við Ásdísi Sigfúsdóttur. 1. mars 2011.

⁹⁹ HP. E 564 – 5. Stílabók Sigfúsar Hallgrímssonar.

tárin ofan kinnar hans. En hann kann; „Faðir vor“ og 9 vers, les hann þetta stillt og vel.“ Guðfinna Kristín, sem hefur alltaf verið kölluð Nína, fæddist 6. desember 1933. „Framfarasöm, björt á hár, brosmild og góð. 2 ára altalandi, syngur mörg lög kann mikið af vísum og nokkrar þulur, er uppáhald allra einkum hænd að Ásdísi sem leikur við hana og hefur hana hafa eftir sér ýmsar kúnstir.“¹⁰⁰

Lýsing Sigfúsar á börnum sínum er einlæg og falleg. Þó línumnar séu oft ekki margar má lesa úr þeim að þar skrifar faðir sem var stoltur af börnum sínum og hafði áhuga og vilja til að sinna þeim og kenna.

Sólveig átti alltaf erfitt með að biðja aðra að hjálpa sér og einu skiptin sem hún bað um aðstoð að einhverju ráði var þegar hún lá á sæng.¹⁰¹ Aftur á móti gekk brjósttagjöfin hjá Sólveigu vel og hafði hún hvert og eitt barnanna á brjósti í að minnsta kosti ár.¹⁰²

¹⁰⁰ HP. E 564 – 5. Stílabók Sigfúsar Hallgrímssonar.

¹⁰¹ HP. Minningabók Sigfúsar Hallgrímssonar. Merkt á kápu: Stílabók, Nína Sigfúsdóttir.

¹⁰² Viðtal. Höfundur við Sólveigu Ernu Sigfúsdóttur. 30. apríl, 2011.

Á ljósmyndinni eru Sólveig og Sigfús með börnum sínum. Ljósmyndin er tekin rétt fyrir miðbik tuttugustu aldarinnar og elstu börnin að hverfa að heiman. Á milli Sólveigar og Sigfúsar situr Guðfinna Kristín (Nína) og við hlið Sigfúsar situr Jón Árni. Í efri röðinni er Sólveig Erna lengst til vinstri, við hlið hennar er Stefán, þá Ásdís, Valgerður, Hinrik og Bára á endanum hægra megin.

Guðfinna Kristín segir frá:

Mamma var afar glaðsinna og hafði óskaplega gaman að segja frá. Hún kunni líka ósköpin öll af sögum. Ég var alveg að ganga frá henni við að segja mér sögur og hún sagði mér tíu sögur á hverjum degi. Pabbi var frekar alvörugefinn, dagfarsprúður og stilltur maður en hann var með svolítið lúmskan húmor og þótti svolítið gaman að stríða og þegar hann

var búin að segja svona eitthvað þá sprakk hann upp úr en mamma hún holdi ekki stríðni og sagði þá „þetta er ekkert fyndið“ en stundum þá gat hún ekki annað en hlegið með.¹⁰³

3.6 Samfélagsmál

Hjónin höfðu bæði mikinn áhuga á samfélagsmálum, Sigfús var í sveitastjórn í nokkur ár og Sólveig var formaður kvenfélagsins Hrings í mörg ár. Kvenfélagið stóð meðal annars fyrir því að færa börnum sem tilheyrðu fátækum fjölskyldum jölagjafir og styrkja fólk til menntunar sem hafði áhuga en ekki efni til þess að sækja sér hana. „Þetta var góðgerðarfélag og þær voru alltaf tilbúnar að hjálpa, ef þær vissu af einhverjum þar sem að væru einhver bágindi eða þurfti á að halda einhverri hjálpu. Þær unnu mikið í því bæði að gleðja krakka og börn á þessum heimilum um jólin.¹⁰⁴

Stjórnsmál voru tíðrædd inni á heimilinu í Vogum af Sigfúsi og bræðrum hans Jónasi og Þórhalli. Sólveig Erna segir svo frá:

Jónas [bróðir Sigfúsar] kom á hverjum einasta degi suður í hús til okkar. Það var þannig að Jónas keypti Dag, pabbi keypti Tímann og Þórhallur [bróðir Sigfúsar] keypti Ísafold sem var íhaldsblað. Strax um morguninn þá var Jónas búinn að fara til Þórhalls og ræða um pólitík við hann og þeir voru náttúrulega aldrei sammála. En svo kom hann Jónas til pabba til að bera undir hann það sem Þórhallur hafði verið að segja, hann kallaði hann alltaf Þórhalli ekki Þórhallur. Og pabbi sagði sitt og þeir voru náttúrulega

¹⁰³ *Viðtal*. Höfundur við Guðfinnu Kristínu Sigfúsdóttur. 2. mars 2011.

¹⁰⁴ *Viðtal*. Höfundur við Sólveigu Ernu Sigfúsdóttur. 8. maí, 2011.

ekki alltaf sammála en þó miklu nær en það sem Þórhallur var með því hann var alveg á öndverðum meiði. Nema það að þetta voru dálítið merkilegar umræður en ég held að ég hafi komið mér úr eldhúsinu frekar fljótt, ég hefi ekki nennt að hlusta á þessar rökræður.

En það komu oft menn í ráðastöðum í heimsókn, Jónas frá Hriflu kom til dæmis hérumbil ár hvert til þeirra og gisti. Svo þegar mamma var búin að færa honum í rúmið, það var alltaf gert að færa gestum í rúmið, þá komu Jónas og Guðfinna og pabbi og mamma voru þar og þá ætlaði hann að ræða við þau. Aldrei nefndi hann pólitík en hann sagði þeim frá því er hann var í Frakklandi og sagði þeim frá listasöfnum og þvílíku. Þá var ég bara krakkakvikyndi að leika mér með dúkkunni minni alveg út í horninu á herberginu, það vissi svo sem enginn af mér, en ég heyrði það sem þau voru að segja. Mamma kom með molasopa upp og þau drukku hann á meðan. Þeir skrifuðust á líka og þegar Jónas skrifaði pabba bréf þá byrjaði það svona „Kæri vin“ og pabbi gat lesið það en hann gat ekki lesið nokkurt orð meira því hitt var svona eitthver hálfgerð flatneskjá. Mamma tók alltaf bréfið og fór með það eitthvert í burtu og var svoltla stund að setja sig í stellingar og svo kom hún aftur og las bréfið bara allt saman upphátt fyrir pabba.¹⁰⁵

3.7 Það var vinna að lifa af landinu

Frá því Sólveig og Sigfús byrjuðu að búa og fram undir 1940 þurftu þau að treysta nær alveg á landið til að framfleyta sér. Þrisvar á ári var farið til Húsavíkur til að kaupa rúgmjöl og hveiti og aðrar nauðsynjar. Keyptir voru heilir

¹⁰⁵ *Viðtal*. Höfundur við Sólveigu Ernu Sigfúsdóttur. 8. maí, 2011.

25 kílóa pokar af rúgmjöli og hveiti í hverri ferð. Flest annað var heimatilbúið. Þegar bílferðirnar fóru að verða algengari, rétt fyrir 1940, þá var farið eftir þörfum til Húsavíkur að sækja mat og aðrar nauðsynjavörur. Afurðirnar lögðu bændurnir inn í Kaupfélag Þingeyinga á haustin og síðan voru höfð vöruskipti.¹⁰⁶

Heilmikill silungur var í Mývatni og vegna hitans lagði ísinn aldrei alveg að landi þannig að hægt var að veiða silunginn allan ársins hring. Það voru mestu hlunnindin í Vogum og rík ástæða þess að hægt var að framfleyta þeim barnmörgu fjölskyldum sem þar bjuggu.¹⁰⁷ Guðfinna Kristín segir:

Mývatnssveit var raunar mikil matarkista, bæði með egg og silung og það var mjög mikið alveg þangað til að ég var orðin fullorðin að menn voru að koma til okkar úr Dölunum og kaupa silung alveg í kippum. ... Það var líka alltaf hægt að selja silung út í Reykjahlíð og sérstaklega reyktan. Svo komu ferðamenn til að kaupa reyktan silung, gangandi eða á hestum. ¹⁰⁸

Jörðinni í Vogum var skipt á milli bræðranna þriggja og var þeim mikið verk fyrir höndum því hún var að mestum parti hraun með þunnri grasþekju og erfið til ræktunar. Beitiland skorti mjög og það var sífelld barátta að eiga nóg af heyi fyrir skepnurnar á veturna en sá litli túnkragi sem var, grænkaði fljótt á vorin því það var hiti undir. Nýtnin var aukin eins og mögulegt var til að geta framfleytt þremur barnmögum fjölskyldum; „sérhver grasblettur jarðarinnar gerður að túni, smárjóður og grasbollar í hrauninu eltir uppi og breytt í töðuvöll.“¹⁰⁹

¹⁰⁶ *Viðtal*. Höfundur við Sólveigu Ernu Sigfúsdóttur. 18. febrúar, 2011.

¹⁰⁷ Jónas Þorbergsson. „Gullbrúðkaup í Vogum við Mývatn“, bls. 8.

¹⁰⁸ *Viðtal*. Höfundur við Guðfinnu Kristínu Sigfúsdóttur. 26. apríl 2011.

¹⁰⁹ Jónas Þorbergsson. „Gullbrúðkaup í Vogum við Mývatn“, bls. 8.

Það var stór eyja í vatninu sem var einnig heyjuð. Á henni óx ýmis konar gróður ásamt grasinu, svo sem hvönn og var heyið því mjög næringarríkt. Eftir að búið var að slá eyjuna var heyið bundið strax og flutt á land á bát því annars hefði það fokið í næsta vindi.¹¹⁰ Vegna þess hve grýtt landslagið var og erfitt að ná að heyja fyrir margar kindur bættu allir bræðurnir við sig tíu til tólf geitum hver. Geiturnar gátu gengið úti nær allt árið um kring og náðu að nýta landið betur. Þær voru mjólkaðar mestan part ársins og þegar þær gáfu vel voru til smjör, ostar og eins mikil mjólk og hver gat í sig látið.¹¹¹ Ásdís segir frá:

Mjólkin var geymd þar sem kaldast var, í búri sem var í stórrri skemmu og var tjaldað með striga. Við systur vorum vaktar til skiptis til að mjólka geiturnar á morgnana, okkur fannst það ekkert voðalega skemmtilegt. Það var samt ekki mikið verk, það var bara fljótlegt en misjafnt, betra á sumrin og vorin af því að þá voru geiturnar úti.¹¹²

Ásdís segir að það hafi alltaf verið tilhlökkun hjá krökkunum þegar geiturnar áttu að fara að bera: „Kiðlingar eru yndislegustu skepnur sem ég hef kynnst. Þeir voru svo snöggir, höttóttir eða hvítir og svo fjörugir, enn fjörugri en lömbin.“¹¹³

Guðfinna systir mömmu hafði svo hljómmikla rödd og ef það var logn þá heyrðist í henni yfir vatnið. Þá var hún komin á Klofaklett og kallaði hátt á

¹¹⁰ *Viðtal*. Höfundur við Sólveigu Ernu Sigfúsdóttur. 18. febrúar, 2011.

¹¹¹ *Viðtal*. Höfundur við Guðfinnu Kristínu Sigfúsdóttur. 26. apríl 2011.

¹¹² *Viðtal*. Höfundur við Ásdísí Sigfúsdóttur. 4. maí, 2011.

¹¹³ *Viðtal*. Höfundur við Ásdísí Sigfúsdóttur. 4. maí, 2011.

geiturnar, „kiðakiðakiðakið“ og hennar rödd heyrðist um allt og þá komu geiturnar.¹¹⁴

Árin 1937 og 1938 var tekin upp kvíkmynd um atvinnu- og starfshætti á ýmsum stöðum á Íslandi. Myndin kallaðist *Íslandsmynd sambandsins* og kvíkmyndatökumaður var Vigfús Sigurgeirsson ljósmyndari. Þar má meðal annars sjá stutta upptöku af Guðfinnu að mjólkagetur í Vogum. Myndin var sýnd á þó nokkrum stöðum á landinu árið 1939 og sama ár var hún sýnd á heimssýningunni í New York.¹¹⁵ *Íslandsmynd sambandsins* er í varðveislu Kvíkmyndasafns Íslands.

Upp úr 1940 gekk mæðuveiki yfir landið og kom einnig upp í Mývatnssveit. Smit fannst í nokkrum kindum í Vogum og var öllu slátrað til að sporna við því að veikin dreifði frekar úr sér. Í leiðinni var öllum geitunum slátrað. Guðfinna Kristín segir frá:

Þetta var mikið alvörumál og mikil sorg. Það var hræðilegt að missa allt féð, það þurfti að sótthreinsa fjárhúsin og svo kom þetta nýja fé, það var ógleymantlegt, bara gemlingar. Pabbi hafði stuttu áður selt þónokkuð af lömbum og þegar var skipt um fé var hægt að fá aftur af sömu ættinni. En þau gátu staðið þetta af sér, þau voru búin að koma fótunum undir sig.¹¹⁶

¹¹⁴ *Viðtal*. Höfundur við Ásdísi Sigfúsdóttur. 4. maí, 2011.

¹¹⁵ „Íslandskvíkmynd Samvinnufélöganna. Nokkrir ferðapistlar, eftir Guðlaug Rósinkranz“, bls. 124 – 125.

¹¹⁶ *Viðtal*. Höfundur við Guðfinnu Kristínu Sigfúsdóttir. 26. apríl 2011.

3.8 Eggjatínsla og verkun

Sólveig Erna segir frá því að móðir hennar hafi stundum safnað saman fuglum sem fóru í netin og geymt. Síðan hafði Sólveig fuglasteik eða fuglasúpu sem þótti mikið lostæti og með fjöldunum fyllti hún kodda og sængur. Mikil eggjatekja var á sumrin í kringum vatnið og var hægt að sækja hundruði eggja á hverjum varptíma. Sólveig Erna segir frá:

Það eru tveir hólmar sem voru þétt setnir af fugli. Þar verpa allar þær endur sem eru við Mývatn og Kría og Flórgoði og síðan eru varpteigar og tveir hólmar fyrir utan. ... Það var gríðarlegt varp í varpteigum. Það var búið þegar komið var undir mánaðarmót maí-júní. Sumar endurnar verptu bara í hreiður hjá annarri sem var byrjuð og stundum kom það fyrir að við fundum upp undir tuttugu egg í sama hreiðrinu og þá var bara hvert lagið ofaná öðru af eggjum. Það voru sótt mörg hundruð egg á hverjum varptíma. Þegar þau krakkarnir fóru að sækja egg gat komið fyrir að þau komu með til baka 900 egg úr þessum hólmum fyrir framan og 1200 egg í ferð úr varpteigunum Þórólfsteig og Langhólma sem fylgdu varpteigunum. Eftir að heim var komið með eggin var þeim skipt á milli fjölskyldnanna þriggja.¹¹⁷

Sum eggin voru borðuð ný, einstaka egg voru sold og sum voru sett í kalk. Þá var sett vatn í tunnum sem voru kallaðar kvartel og hellt kalki út í. Það var hrært þar til það var uppleyst og þá voru eggin sett útí. Svo var það geymt í bakhúsi þar

¹¹⁷ *Viðtal.* Höfundur við Sólveigu Ernu Sigfúsdóttur. 18. febrúar, 2011.

sem var passlega kalt. „Ég man eftir því að það voru alltaf soðin egg á jóladag en það voru egg sem höfðu verið sett í kalk.“¹¹⁸

Stærstur hluti eggjanna var kæstur. Þá voru þau sett í trékassa, sem voru ýmist heimasmíðaðir eða höfðu verið geymdir undan einhverju. Sótt var aska þangað sem silungurinn var reyktur og sett tveggja sentimetra lag neðst í cassann. Síðan var eggjum stungið þétt saman ofan í öskuna upp á endann þannig að breiðari endinn snéri upp. Ofan á það kom annað öskulag og var það svo úðað með vatni þar til askan var orðin rök. Þannig gekk það koll af kolli þar til kassarnir voru allir orðnir fullir. Kassarnir voru geymdir fram að jólum í útihúsi eða á einhverjum stað þar sem var heldur kalt og rakt. Bragðið var sterkt líkt og gráðostur og eftir geymsluna var rauðan orðin græn og hvítan gráleit. Mikil tilhlökkun var hjá börnunum eftir því að fyrstu eggin yrðu soðin.¹¹⁹

Síðan var soðinn fullur pottur af þessum eggjum, þau sprungu sum með loftköstum því sum höfðu ekki verið í því standi þegar þau voru sett niður að þau þyldu geymsluna og þá urðu þau bara úldin og sprungu. Það var dálítið vond lykt þegar var verið að sjóða eggin. Svo fór þetta mjög mikið eftir sortum og hvort að eggið var alveg passlegt þegar því var stungið niður í öskuna. Ég held að það hafi þótt best að þegar þau voru sett niður að þau hafi verið aðeins byrjuð að stropa, ekki alveg glæný.¹²⁰

Með eggjunum var haft smjör og nýbakað rúgbrauð úr Bjarnarflagi, þar var gulur brennisteinn sem gerði rúgbrauðið rauðt á litinn. Bjarnarflag tilheyrði Vogum og

¹¹⁸ Viðtal. Höfundur við Guðfinnu Kristínu Sigfúsdóttur. 2. mars 2011.

¹¹⁹ Viðtal. Höfundur við Sólveigu Ernu Sigfúsdóttur. 18. febrúar, 2011.

¹²⁰ Viðtal. Höfundur við Sólveigu Ernu Sigfúsdóttur. 18. febrúar, 2011.

Reykjahlíð. Rúgbrauð var bakað á öllum árstínum ef veður leyfði því það þurfti að fara þangað á hestbaki vegna fjarlægðarinnar. Deigið var sett í pott, lok sett á og tuska yfir. Síðan var grafin hola, potturinn settur þar í og mokað yfir. Sólarhring síðar var rúgbrauðið tilbúið. Sólveig bjó einnig til flatkökur sem hún notaði trog til að hnoða og síðan voru þær bakaðar á eldavélinni. Rúllupylsur og ýmislegt fleira var útbúið í litla eldhúsínu hennar Sólveigar í Vogum.¹²¹

3.9 Jólaminning

Jólin voru afar hátíðlegur tími og einstakur vegna þess hve margir bjuggu saman í Vogum. Ásdís segir frá:

Í Vogabænum bjuggu [þrír] braður og fjölskyldur þeirra, Þórhallur og Þuríður frá Reykjahlíð, Jónas og Guðfinna, Sigfús og Sólveig foreldrar míni og þeirra börn sem á þessum tíma munu hafa verið orðin 15 svo það var stór hópur. ... [S]trax um haustið hófst undirbúningur fyrir jólin. T.d. að súta skinn (einsog það var kallað) og lita svart, úr því voru jólaskórnir saumaðir – þeir voru bryddaðir með hvítu eltiskinni, saumaðar spjarir mjög fallegar og sérstakar, saumað úr tauafgöngum og bryddaðar. Þær voru svo settar inn í skóna. ...

Nokkru fyrir jól vorum við krakkarnir send upp í Sandabrot (eins og það hét), það var fyrir ofan hraunið, að sækja fínan sand í poka sem svo var notaður við að skúra gólfín, stigann og annað tréverk, svo allt varð skínandi hvítt. ... Laufabrauðið var búið til nokkru fyrir jól. Hver fjölskylda með sinn dag. Það var byrjað snemma morguns, ljósin kveikt á lömpunum

¹²¹ Viðtal. Höfundur við Sólveigu Ernu Sigfúsdóttur. 18. febrúar, 2011.

og verið að allan daginn enda búnir til staflar af kökum, á annað hundrað kökur á hverju heimili, svo það var mikið verk að hnoða og breiða út næfurþunnar kökur, skornar undan diskí svo allar væru eins. Síðan breiddar á rúmin, hvít lök á milli. Þær þurftu að þornamátulega og þá var farið að skera í þær alls konar munstur og við krakkarnir, sem vorum mörg, sáum um það. ... Á Þorláksdag var þveginn allur þvottur og rúmföt, allt breitt til þerris úti, því þá voru ekki rúmföt til skiptanna. Ég man, við breiddum á grindur blómagarðsins og á "kesti" það var viður sem búið var að safna saman til eldiviðar, allur þvottur þornaði að mig minnir, því sunnangolan brást ekki á Þorláksdag og var kallaður "fátækraþerrir".

Svo rann upp langþráður aðfangadagur jóla. Við vöknudum snemma og fannst langt að bíða kvöldsins. Á góðum tíma fór mamma að baða okkur úr stórum bala í eldhúsínu og við klæddumst sparifötunum. Við stelpurnar fengum nýjar fallegar svuntur, strákarnir nýjar hvítar milliskyrtur og öll á nýjum svörtum sauðskinnskóm með hvítum bryddingum.

Allt var þetta saumað af mömmu. Nú gaf hún okkur í hendina lítið snúið kerti – þau voru í ýmsum litum, hvít, rauð, græn, gul og blá. Hún kveikti á þeim og nú vorum við tilbúin og svo fín og glöð með litla fallega kertið í hendinni og þetta fallega ljós. ... Ilmurinn af kálfasteikinni blandaðist nú við kertailminn, sem var jólailmur, sem var bara á jólunum. Hinir krakkarnir bættust nú í hópinn. ... Við vorum öll svo glöð og hamingusöm.

Nú var pabbi kominn inn frá útiverkunum, búinn að gefa öllum skepnunum sinn jólamat. Hann var kominn í sparifötin og opnaði nú

jólabók Æskunnar. Hún var ekki opnuð fyrr en á þessu kvöldi. Pabbi las fyrir okkur jólasögu meðan mamma var að ljúka við að búa til matinn. ... Nú var hún komin í fallegan kjól með hvíta svuntu. Klukkan var orðin sex. Það var orðið heilagt, (kallaðist það). Pabbi settist við litla orgelið sitt, sem búið var sækja niður í "litlu stofu". Hann spilaði Heims um ból. Mamma og við öll sungum sálminn. Mamma sagði „gjöriði svo vel“. Það var fallega lagt á borðið sem var skrifborð pabba, hvítur dúkur og nýtt stell. ... Jólamaturinn var kálfasteik með brúnuðum kartöflum og brúnni sósu. Á eftir var flauelsgrautur með kanelsykri og saft. ... Þetta var dásamlega góður matur borðaður af hjartans lyst. Eftir að búið var að ganga frá eftir matinn, mjólka kýrnar og annað, söfnuðumst við krakkarnir saman í eldhús Þuríðar, en inn af því var stofa þeirra hjóna. Stærsta íveru herbergið, en þar var búið að koma fyrir jólatré, sérvalin stór birkihrísla. Hún náði frá gólfí og upp í loft og þannig var hún skorðuð sérlega falleg með stórar greinar.

Nú voru foreldrar okkar að skreyta tréð, festa á kertin, þessi undurfallegu litlu kerti í öllum þessum litum. Þau voru bundin við greinarnar allt frá gólfí og upp að lofti eða á efstu greinar. Síðan voru jólapokar hengdir á greinarnar sem mömmur okkar höfðu búið til og í þeim var sælgæti, smákökur og eitthvað gotterí keypt frá Húsavík. Hurðin var vandlega lokuð á meðan þessi athöfn fór fram. En svo opnaðist hurðin og þvílík dýrð sem blasti við okkur. Það ... var ógleymanleg sjón og vorum við yfir okkur hrifin. Það fallegasta sem við höfðum séð öll þessi ljós.

Við tókum nú öll saman höndum, mynduðum stóran hring, pabbi var sestur við orgelið og allir sungu jólasálma og jólalög og gengum

kringum tréð í langan tíma. Og þá man ég við vorum að gægjast í jólakokana, sem við fengum svo á eftir, hver sinn jólakoka. Þetta var undur gaman og hápunkturinn. Það var líka gott að hárta. Við vorum alsæl og hlökkuðum til að vakna á jóladagsmorgun, því þá vöknudum við það að mamma og pabbi stóðu í dyrunum. Búið var að kveikja á lömpunum, mamma með hvíta svuntu með bakka með öllu góðgætinu, kökum og niðursneidd terta, pabbi með rjúkandi kakókönnumuna. [B]rosandi komu þau og kysstu okkur og óskuðu okkur gleðilegra jóla og við færðum okkur öll upp í rúmið þeirra, sægin vandlega sléttuð og þá setti mamma bakkann í miðjuna og hvílík veisla og hvað allt var gott.¹²²

3.10 Flutt í nýja húsið

Árið 1929 luku Sólveig og Sigfús byggingu á nýju húsi í Vogum og fluttu þangað inn. Að sögn Ásdísar er það næst elsta steinhúsið í sveitinni. „Þetta var að sumarlagi, byrjaði [að byggja] að vorlagi og flutt inn síðast í ágúst.“ Á meðan á byggingu þess stóð var Sólveig ófrísk af Jóni Árna. Þau hjónin sáu um fæði og húsnæði fyrir verkamennina sem voru yfirleitt sex talsins. Efnið var sent frá Húsavík á bæ sem nefndist Álfagerði og var hinu megin við Mývatn. Til að sækja það var farið róandi á bát yfir vatnið. „Þau voru óskaplega sael að byggja þetta hús, búin að þrá það í mörg ár og að stefna að því og spara annað og safna smá fé til að geta byggt og vera ekki í sömu kássunni og alltaf. Auðvitað voru þau orðin langþreytt á að búa svo þróngt eins og það var orðið í gamla bænum.“¹²³

¹²² *Í einkaeign.* Jólaminning eftir Ásdísi Sigfúsdóttur.

¹²³ *Viðtal.* Höfundur við Ásdísi Sigfúsdóttur. 4. maí, 2011.

Guðfinna Kristín segir að það hafi alltaf legið töluverður ferðamannastraumur til Mývatnssveitar og fljótlega hafi verið tekið eitt herbergi í húsinu frá til útleigu.

Það var af því að pabbi talaði ensku og dönsku þá var allir útlendingar sendir til hans. Hann var að fylgja þeim og leiðbeina þeim og fór með þeim að Dettifossi og í hestaferðir. Mjög fljótlega tóku þau eitt herbergi fyrir gestaherbergi. Það voru sem sagt tvö rúm og borð á milli og falleg rúmföt og svo var keypt þvottasett. Allt saman var þetta með herragarðsmynstri, hvítt með bláu og myndir af herragarði og svo hestvögnum og mönnum með hatta. Síðan var smíðaður kamar við húsið úr fínu timbri. ... Ferðamenn gátu fengið morgunmat og kvöldmat. Þetta hefur alveg örugglega verið til 1945.¹²⁴

3.11 Heyjað upp í Lúdent

Sólveig fór oft að heyja upp í Lúdent, en það er svæði sem tilheyrir Vogum, og tók það alveg að sér eitt summar. Sigfús lýsti því síðar í minningabók hve mikil vinna gat stundum verið á höndum Sólveigar. Skrifaði hann að áður en hún hélt af stað hafi þurft að koma börnunum á fætur, taka saman nesti dagsins og gefa öllum að borða morgunmat. Eftir það tóku við útiverkin því það þurfti að mjólk geiturnar og kúna. Þá loks var Stjarni söðlaður og haldið af stað upp í Lúdent, sem var um klukkutíma reið.¹²⁵ Ásdís lýsir hestinum svo: „Stjarni var hennar helsti og besti reiðhestur og hélt hún mikið upp á hann. Hann fæddist brúnn með hvíta stjörnu og var skírður Stjarni og varð gráhvítur og engin stjarna. Hann var svo mikill

¹²⁴ *Viðtal*. Höfundur við Guðfinnu Kristínu Sigfúsdóttir. 26. apríl 2011.

¹²⁵ *Hb. E 564 – 7. Stílabók Sigfúsar Hallgrímssonar.*

reiðhestur og mikill töltari og rosalega fjörugur og hún fór ótal ferðir á honum, til dæmis niður í Reykjadal.“¹²⁶

Sólveig á Stjarna. Myndin er tekin fyrir framan Höfðahúsið í Mývatnssveit.

Uppi í Lúdent tók við að raka allt sem búið var að slá, en það var hörkuvinnna. Einungis hvíldi Sólveig sig þegar hún tók stutt matar- og kaffihlé því miklu máli skipti að ná sem mestu saman fyrir heimferðina. Milli fimm og sex síðdegis hætti hún.¹²⁷ Þá var Stjarni söðlaður og haldið heim á leið. Útsýnið var afbragð á leiðinni heim og gat Sólveig notið hvíldarinnar á Stjarna. Þegar heim var komið var vinnudeginum þó ekki lokið. „ENN var margt og mikið ógert áður en búverkunum hafði verið gerð full skil og börnum komið í sætan svefn.“¹²⁸ Í endurminningum Sigfúsar skrifar hann:

¹²⁶ Viðtal. Höfundur við Ásdísi Sigfúsdóttur. 4. maí, 2011.

¹²⁷ Í einkaeign. Minningabók Sigfúsar Hallgrímssonar. Merkt á kápu: Stílabók, Nína Sigfúsdóttir.

¹²⁸ Hp. E 564 – 7. Stílabók Sigfúsar Hallgrímssonar.

Oft var lífsbaráttan hörð og krafðist mikilla fórna á meðan börnin voru ung og ekki komin til hjálpar. Þá var reynt að finna afgangs stundir og fara til heyskapar. ... Allt slegið með orfi og ljá og rakað með hrífum, bundið í bagga og flutt á hestum. Við heyskapinn í Lúdent voru hestar notaðir til milliferða kvölds og morgna. Þurfti að taka daginn snemma til að sækja hesta dengja ljá og búa sig af stað.¹²⁹

Ef Sigfús þurfti að bregða sér af bæ, sem gat oft verið í nokkra daga, þá tók Sólveig að sér að sjá um heimilið að innan sem utan. „Þessi vinna og oft og einatt utanbæjarstörf voru allt of mikil vinna fyrir hana, sem var fremur fíngerð og engin klakaklár.“¹³⁰

3.12 Tónlist

Sólveig hafði mikla unun af því að syngja. Eins og kemur fram hér að framan styttu þau hjónin sér oft stundir við orgelið eftir erfiðan dag og oftar en ekki bættust fleiri við í sönginn. Sigfús var organisti í Reykjavíldarkirkju í yfir hálfa öld og það var sungið saman við hvert tilefni sem gafst. Ásdís segir svo frá:

Söngurinn var hæst á blaði hjá henni mömmu. Þær sungu svo mikið systurnar. Hún bjó þarna í sama húsi Guðfinna systir hennar sem hafði afskaplega fallega rödd, og þau öll systkinin. Pabbi þeirra, Stefán frá Öndólfssstöðum hafði líka afskaplega góða rödd og söng mikið. Hún var

¹²⁹ *HP*. E 564 – 7. Stílabók Sigfúsar Hallgrímssonar.

¹³⁰ *Íeinkaeign*. Minningabók Sigfúsar Hallgrímssonar. Merkt á kápu: Stílabók, Nína Sigfúsdóttir.

fengin þarna fljótlega til að syngja einsöng við athafnir eins og jarðarfari.

Það var í fyrsta skipti sem þau fóru saman á jarðaför manns sem var afskaplega vel láttinn og dó á miðjum aldri, mikil sorg sem fylgdi því frá Grænavatni. Þegar hún kom þangað þá var vitað að hún hafði fallega rödd og hún var beðin um að syngja sérstakt lag sem hún kunni ekki en þau voru með nótunar svo pabbi fór með hana út í hraun rétt hjá og tók með bókina og kenndi henni eftir nótunum. Síðan fóru þau í Skútustaði þar sem jarðaförin var og hún söng lagið þar.

Mér finnst hún hafi verið dálítið kjarkmikil. Svo eftir þetta var það oftar sem hún var fengin til að syngja við athafnir og svo þær systurnar báðar en þær sungu svo mikið saman. Þær bjuggu saman í bænum og það var þeirra mesta yndi og það voru ekki margir dagar sem pabbi settist ekki við orgelið. Það var lítil stofa sem var rétt inn úr forstofunni sem að orgelið var en handhægt að smeygja sér inn og setjast við orgelið og svo fór pabbi að spila og mamma að syngja og þá sagði pabbi „sækið Finnur, sækið Guðfinnur“ og þá kom hún alltaf og þær sungu dúetta saman svona tvísöng og það var óskaplega gaman.¹³¹

Sólveig kunni gríðarlega mikið af sönglögum. Til gamans má geta að árið 1940 var haldin samkeppni í útvärpsdagskrárlíð sem kallaðist „Takið undir“ undir forystuPáls Ísólfssonar. Það var frekar óvenjuleg keppni sem fólst í því að kunna sem flest lög og ljóð utan að og taka saman lista yfir þau. Það var gefinn nokkurra

¹³¹ *Viðtal*. Höfundur við Ásdísi Sigfúsdóttur. 4. maí, 2011.

mánaða frestur og sendi Sólveig inn lista með þeim lögum sem hún kunni. Þar lenti hún í 5. sæti með yfir þúsund lög.¹³²

3.13 Bóklestur

Sólveig nýtti sér hvert tækifæri sem gafst til að lesa. Það voru fáar stundir sem ekki þurfti að gera eitthvað, þannig að hún varð fljótt lagin við að lesa við verkin. Við sum störf þurfti hún að nota báðar hendurnar en til dæmis við að skilja mjólkina, strokka smjörið, brenna kaffið og við einfalt prjón gat hún lesið um leið og hún vann. Ásdís segir svo frá:

Eftir að hún kom til
pabba las hún mjög
mikið, hún fékk lánuð
blöð á Norðurlanda-
málunum frá
bókasafninu á
Húsavík. Hún las allt
sem hún fékk, bæði

bessi blöð sem voru aðallega samansett af skemmtilegum sögum sem hún svo sagði okkur seinna, það var voða skemmtilegt, þá biðum við spennt eftir næsta þætti. Svo las hún öll blöð á norsku, dönsku og sænsku

¹³² Vef. Bjarki Sveinbjörnsson. Tónlist á Íslandi á 20. öld, bls. 68.

og hún var alltaf lesandi þó að hún ætti nú 10 börn og ýmislegt gekk á og það var alltaf sem hún hafði það að lesa og meðan hún var að vinna annað og bókin var alltaf í eldhúsinu.¹³³

Allar sögurnar sem hún las sagði hún svo börnunum sínum og var það oft á dag sem þau báðu um sögu. Eins þegar börnin voru lítil las hún mikið á meðan hún gaf þeim brjóst.¹³⁴ Sólveig var einnig mikið fyrir ljóð og ef hún þurfti að tala fyrir framan fólk byrjaði hún ræður sínar oft á ljóði. Hún las allt það efni sem hún komst í og „var fljót að því“. Guðfinna Kristín segir frá:

Ég man sérstaklega vel eftir því þegar hún var að brenna kaffi. Þá var sett sirkka kíló af kaffibaunum í pott á eldavélina og smjörklípa með og svo var hrært í þangað til að þær voru orðnar svartar. Það náttúrulega kórauk upp úr pottinum, það þurfti að brenna þær vel. Hún skrifaði alltaf átta þegar hún hrærði og þá hrærðust allar baunirnar. Síðan stóð hún með bókina í vinstri hendi eða sat, hún þurfti nú yfirleitt að standa við þegar farið var að hitna verulega í baununum. Þá las hún og ef það var farið að hitna vel í baununum þá gat hún ekki hætt að hræra og fletti bara með nefinu.

Hún hafði trú á því að sterkján af kaffibaunum væri bakteríudrepandi og hún vildi láta þetta fara um allt hús. Síðan var alltaf hellt upp á sérstakan brennslusopa. Ég man sérstaklega eftir þessu áður en ég var farin að drekka kaffi en ég sé það fyrir mér þegar konurnar voru að drekka þetta kaffi og það var alltaf rjómi út í. Og Guðfinnu, henni fél

¹³³ *Viðtal*. Höfundur við Ásdísí Sigfúsdóttur. 4. maí, 2011.

¹³⁴ *Viðtal*. Höfundur við Ásdísí Sigfúsdóttur. 4. maí, 2011.

illa að drekka kaffi mjög heitt þannig að hún hellti alltaf í undirdiskinn og hélt á honum með þremur fingrum og svo blés hún á diskinn og saup af honum. En Þuríður og mamma bara skelltu þessu svona í sig að það heyrðist þegar bollinn small við gleraugun.¹³⁵

Sólveig las einnig þegar hún var að hnoða flatbrauðið undir kefli. Þá geymdi hún bókina á beknum hjá sér og passaði að hafa einn putta hreinan til að geta flett.¹³⁶

Snemma var stofnað lestrarfélag í sveitinni. Þá gekk fullur poki af bókum á milli bæja um tuttugu í einu. Þegar heimilisfólkvið var búið að lesa eins og það langaði, var pokinn færður yfir á næsta bæ. „Á sumrin var aldrei háttarð fyrir ellefu. Á kvöldin var verið að prjóna og kannski Stefán að þæfa, allir fullorðnir voru að vinna eitthvað í höndunum. Þá var hlustað á útvartið eða góð bók lesin upphátt.“¹³⁷ „Það var líka alltaf hægt að fá mömmu til að segja einhverja skemmtilega sögu.“¹³⁸

3.14 Andleg málefni

Trú var Sólveigu alltaf mikilvæg en eftir að hún missti elstu dóttur sína úr botnlangabólgu leitaði hún enn frekar í trú til að finna sálarfrið.¹³⁹ Reykjahlíðarkirkja var henni afar dýrmætur staður og skrifaði hún svo um hana:

¹³⁵ *Viðtal*. Höfundur við Guðfinnu Kristínu Sigfúsdóttur. 2. mars 2011.

¹³⁶ *Viðtal*. Höfundur við Guðfinnu Kristínu Sigfúsdóttir. 26. apríl 2011.

¹³⁷ *Viðtal*. Höfundur við Guðfinnu Kristínu Sigfúsdóttir. 26. apríl 2011.

¹³⁸ *Viðtal*. Höfundur við Ásdísí Sigfúsdóttur. 4. maí, 2011.

¹³⁹ *Viðtal*. Höfundur við Ásdísí Sigfúsdóttur. 4. maí, 2011.

Mér finnst ég ekki geta gengið út úr blesaðri gömlu kirkjunni, nema ávarpa hana með nokkrum orðum. Hún hefur verið mér svo samgróin þessi 50 ár sem ég hef búið við hlið hennar, og átt hér mínar saelustu og sárustu stundir. Alltaf hefur kirkjan rétt mér ástarfaðm, hér hef ég þegið huggun og skjól og út úr henni geng ég nú með þakklæti fyrir frið guðs og vermandi hlíf, er ég hef notið og ég vona að þessi kirkja eigi eftir að verða fleirum en mér helgur staður.¹⁴⁰

Sólveig hallaðist einnig mikið að spíritisma og trúði sterkt á mátt bænarinnar. Sólveig Erna segir svo frá að þau hafi aldrei lagst til svefns án þess að fara hringinn og biðja fyrir öllum börnunum sínum. „Það var fastur liður þegar þau voru búin að hafa yfir *Vertu guð faðir faðir minn* á kvöldin. Þau fóru alltaf sama hringinn til að vera viss að enginn væri eftir.“ Oft kom fyrir að það var hringt í hana og hún beðin um að biðja fyrir fólk sem var veikt eða átti um sárt að binda og þótti ekkert óeðlilegt við það.¹⁴¹

Sigfús og Sólveig héldu mikið uppá bækur Haraldar Níelssonar. „Hann var mikið í dulrænum efnum, mikið að spögulera í lífið hinum megin.“ Af bókum Haraldar var það sérstaklega bókin *Árin og eilífðin* þar sem eru skráðar ræðurnar hans og þar á meðal jólaræða. Eftir að Sólveig og Sigfús fengu þá bók, las Sigfús alltaf upp úr bókinni áður en farið var að dansa í kringum jólatréð á aðfangadag. Lesturinn sem hann las hét *Það er yfir oss vakað*. Jólatréð var afar stór hrísla sem náði upp í loft og á því stóðu snúin kerti. „Tréð var eitt ljósahaf.“¹⁴²

¹⁴⁰ *Í einkaeign.* Minningabók Sólveigar Stefánsdóttur. Merkt á kápu: 17 ára og fleira, samansafn, þetta er ruslakista.

¹⁴¹ *Viðtal.* Höfundur við Sólveigu Ernu Sigfúsdóttur. 8. maí, 2011.

¹⁴² *Viðtal.* Höfundur við Ásdísi Sigfúsdóttur. 4. maí, 2011.

Á gamlárskvöld las Sigfús lesturinn *Sá sem læsir svo enginn lýkur upp*. Sá lestur var einnig í bók Haraldar Níelssonar. „Gamlársdagskvöld var alltaf hátíðlegt hjá okkur en mjög alvörugefið.“ Eftir áramótin var tekið upp léttara hjal og farið að spila Púkk sem allir tóku þátt í.¹⁴³

Sólveig var oft beðin um að fara með húskveðjur og eru margar þeirra til uppskrifaðar. Guðfinna Kristín segir frá:

Það stóð aldrei á mömmu að standa upp og tala. Þess vegna var hún beðin aftur og aftur að flytja húskveðjur. Það er þegar verið var að flytja látna manneskju frá heimili sínu til kirkjunnar. Húskveðjurnar voru yfirleitt heima hjá viðkomandi og presturinn viðstaddur þar líka. Þá var talað á persónulegum nótum. Mamma gerði það þó yfirleitt ekki nema að hafa þekkt manneskjuna vel. Þetta var svo fastur siður að það kom fyrir að konur sem að lágu á spítala og vissu að þær myndu ekki eiga afturkvæmt heim, þær báðu mömmu að tala yfir sér þegar að því kæmi.

Svo var það líka þegar flugslysið mikla var og unga stúlkan úr Mývatnssveit var ein af þeim sem fórst, aðeins 22 ára gömul. Hún var frá Reykjahlíð og hét Bryndís, sólargeisli og uppáhald allra. Hún fórst í þessu slysi við Hestfjall. Þetta var ábyggilega 1946 eða '47. Og þegar kistan hennar var flutt heim, ég man það eins og það hefði gerst í gær. Líkin voru flutt á skipi til Akureyrar og það fóru allir fullorðnir Mývetningar til að taka á móti og voru í bílastinni heim. Ég fékk ekki að fara, ég hef verið 13 ára og þurfti að passa. Ég stóð við gluggann og sá þegar bílarnir komu. Illugi var með kistuna og keyrði fyrstur með fána og svo kom öll þessi

¹⁴³ *Viðtal*. Höfundur við Ásdísi Sigfúsdóttur. 4. maí, 2011.

bílaröð og það var alveg ógleymanlega sárt. Það var blæjalogn og sólskin.

Svo var kistan sett niður í blómagarðinum í Reykjavík og mamma talaði.

Það var óskiljanlegt að hún hafði styrk til að tala við þessar aðstæður.

Sérstaklega á svona stundum þar sem allir voru hágrátandi og hún gat staðið og huggað fólkið. Mamma var sérstaklega hlý og fljót að strjúka hönd eða vanga bæði á börnum og fullorðnum. Hún duldi það mjög ef hún var stressuð og ég man að mamma talaði aldrei um að hún hefði áhyggjur af þessu eða hinu, hún bað fyrir þeim sem hún hafði áhyggjur af og var ekkert frekar að fjasa um það.¹⁴⁴

¹⁴⁴ *Viðtal*. Höfundur við Guðfinnu Kristínu Sigfúsdóttur. 2. mars 2011.

4. Síðustu árin

Eftir miðja tuttugustu öldina fór aldurinn verulega að segja til sín. Um sjötugt var Sólveig orðin fótfúin og líkamlega veikburða eftir mikla vinnu allt sitt líf. Heyrnin

var einnig orðin léleg hjá henni og hún átti erfitt með svefn, sofnaði aldrei almennilega fyrr en undir morgun. Þá hafði greinst hjá henni

sykursýki og þurfti hún að fá insúlínspaurtur daglega. Sigfús var á þessum tíma orðinn mjög illa haldinn. Hann barðist við krabbamein sem lagði hann að lokum eftir margar atlögur.¹⁴⁵ Hann lést 14. júlí 1966.¹⁴⁶

Börnin þeirra skiptust á að sinna þeim en aðallega kom það í hlut Sigríðar, tengdadóttur þeirra og konu Hinriks, að sjá um þau eftir að heilsa þeirra fór hrakandi.¹⁴⁷ Sigríður hafði unnið sem gangastúlka tvo veturnar á sjúkrahúsinu á Akureyri og hafði reynslu af því að sinna sjúkum. En hún var sjálf að stofna fjölskyldu og var það mikið verk að sjá einnig um Sólveigu og Sigfús sem þurftu hjálp við flest. Sigríður segir að þó fólk hafi verið orðið ansi lasburða og hafi þurft mikla umönnun hafi ekkitíðkast að senda það á spítala. Það var reynt að sinna því heima við en sjúkrahúsið tók einungis við rétt undir lokin.¹⁴⁸

Um áramótin 1965 – 1966 fékk Sólveig slag sem varð til þess að hún missti allan mátt í vinstri hendi og hafði lítinn mátt í vinstra fæti. Sigríður tók þá

¹⁴⁵Jóhann Eiríksson. „Minning. Sigfús Hallgrímsson bóndi í Vogum“, bls. 7

¹⁴⁶Vef. Íslendingabók. Sigfús Hallgrímsson.

¹⁴⁷Viðtal. Höfundur við Sigríði Guðmundsdóttur. 9. maí, 2011.

¹⁴⁸Viðtal. Höfundur við Sigríði Guðmundsdóttur. 9. maí, 2011.

að sér að sjá um lyfjagjöf Sólveigar, þrátt fyrir að hafa aldrei komið nálægt sprautum áður.

Ég sprautaði hana með insúlíni og það voru ekki þessar einnota sprautur heldur þurfti ég að sjóða þær í potti á eldavélinni. Ég var mjög hrædd fyrst, ég hafði aldrei sprautað neinn áður, ekki einu sinni rollu. Svo allt í einu átti ég að fara að sprauta manneskju. En það gekk ágætlega.

Sigríður lagði sig verulega fram við að hlúa að þeim hjónum, þrátt fyrir að hafa ekki mikla reynslu eða þekkingu á ýmsu sem fylgir því að sinna mjög veiku fólki. Oft fórnaði hún eigin svefni til að láta betur fara um þau.

Hún [Sólveig] var alltaf þakklát fyrir allt sem maður gerði fyrir hana, það vantaði ekki og börnin hennar og tengdabörn fengu lánaðar bækur fyrir hana um alla sveit svo hún gæti notið allra þeirra bókmennta sem vol var á þó hún væri orðin mjög veikburða.

Sólveig þurfti að fara reglulega til Húsavíkur til að láta athuga blóðsykurinn. Í september 1967 fór hún til Húsavíkur í þeim erindagjörðum en fékk áfall þar og átti ekki afturkvæmt í Voga. Veikindin ágerðust mjög og hún lést þann 10. desember 1967.¹⁴⁹

¹⁴⁹ *Viðtal*. Höfundur við Sigríði Guðmundsdóttur. 9. maí, 2011.

Niðurlag

Þegar ég byrjaði á þessu verkefni vissi ég í raun ekki hvað ég væri að fara út í því þó ég hefði heyrt einstaka sögur af Sólveigu gátu þær í raun ekki gefið nein fyrirheit um það sem fyrir lægi af heimildum. Þegar ég komst að því að það var heilmikið til og að börn Sólveigar og Sigfúsar vildu gjarnan veita mér viðtöl fann ég hversu spennt ég var að byrja á verkefninu. Viðtöl eru að mörgu leyti svo ólík því að vinna með texta. Þar er ekkert fyrirfram gefið og viðtalið getur farið í allt aðra átt en fyrst var hugsað til. Ein saga leiðir til annarrar og það var í raun sama hvort ég var með mjög skipulagðan spurningalista eða hvort ég kom að mestu tómhent, alltaf fékk ég eitthvað nýtt í hendurnar eða gat bætt við það sem þegar var komið.

Ýmislegt við líf Sólveigar hef ég átt erfitt með að gera mér í hugarlund. Eins og hvað veðurfar og fjarlægðir höfðu mikil áhrif á daglegt líf hennar í æsku. Hversu litla skólagöngu hún hlaut og hvað það er sorglegt þegar hugsað er til þess hve auðvelt hún átti með að læra og hversu gaman hún hafði af bókum. Ég finn mikla samúð með henni í því mótlæti og þeirri sorg sem hún varð fyrir í lífinu og eins finn ég að hún hafði mikið hugrekki og styrk sem hún gat sótt innra með sér þegar á móti blés. Það sést líka mjög vel á því að hún fann sér leið til að sinna verkum sínum og gera það sem hana langaði í leiðinni, hvort sem það var lestar eða söngur. Svo virðist sem henni hafi tekist að sinna vel áhugamálum sínum þrátt fyrir annríki og mörg börn sem þurfti að hugsa um. Lífshlaup hennar er áhugavert á margan hátt en hún sjálf á mestan þátt í því að vitneskjan um það hefur varðveist með því að skrifa niður minningar sínar og ekki síst því að hún sagði börnum sínum frá svo mörgu sem átti sér stað í lífi hennar. Saman hafa þau og hún fært mér þetta *portrett* af lífi hennar.

Myndaskrá

- bls. 12 Ljósmyndari Sigríður Ingvarsdóttir. Á myndinni eru Stefán Jónsson, Guðfinna Kristín Sigurðardóttir og börn þeirra.
- bls. 25 Ljósmyndari Sigríður Ingvarsdóttir. Á myndinni eru Guðfinna, Ása og Sólveig Stefánsdætur.
- bls. 33 Ljósmyndari ókunnur. Á myndinni er Sigfús Hallgrímsson.
- bls. 38 Höfundur Sólveigu Illugadóttur. Teikning af innviðum gamla bæjarins.
- bls. 38 Höfundur Bára Sigfúsdóttir. Teikningar af gamla bænum í Vogum um 1920.
- bls. 44 Ljósmyndari Bárður Sigurðsson. Á myndinni eru börn Sigfúsar og Sólveigar, Ólöf, Stefán, Bára og Ásdís.
- bls. 48 Ljósmyndari Sigríður Ingvarsdóttir. Sólveig Stefánsdóttir, Sigfús Hallgrímsson og börn.
- bls. 61 Ljósmyndari Bárður Sigurðsson. Sólveig Stefánsdóttir á Stjarna. Myndin er tekin fyrir framan Höfðahúsið í Mývatnssveit.
- bls. 64 Ljósmyndari Ásdís Sigfúsdóttir. Sólveig Stefánsdóttir við lestur.
- bls. 70 Ljósmyndari Ásdís Sigfúsdóttir. Sólveig Stefánsdóttir og Sigfús Hallgrímsson.

Heimildaskrá

1. Óprentaðar heimildir:

Héraðsskjalasafn Þingeyinga (HP)

HP. E 564 – 8. Dagbók Hallgríms Péturssonar.

HP. E 564 – 5. Stílabók Sigfúsar Hallgrímssonar.

HP. E 564 – 7. Stílabók Sigfúsar Hallgrímssonar.

HP. E 564 – 2 Dagbækur Sigfúsar Hallgrímssonar, 1925 og 1926.

Í einkaeign

Ljóð eftir Valdimar Halldórsson um Ólöfu Sigfúsdóttir.

Minningabók Sigfúsar Hallgrímssonar. Merkt á kápu: Stílabók, Nína Sigfúsdóttir.

Minningabók Sólveigar Stefánsdóttur. Merkt á kápu: II. bók Minningar.

Minningabók Sólveigar Stefánsdóttur. Merkt á kápu: 17 ára og fleira, samansafn, betta er ruslakista.

Minningabók Sólveigar Stefánsdóttur. Merkt á titilsíðu: Minningar Sólveigar Stefánsdóttur Vogum.

Jólaminning eftir Ásdísi Sigfúsdóttur.

Viðtöl

Ásdís Sigfúsdóttir, 1. mars og 4. maí 2011.

Guðfinna Kristín Sigfúsdóttir, 2. mars og 26. apríl 2011.

Sigríður Guðmundsdóttir, 9. maí 2011.

Sólveig Erna Sigfúsdóttir, 18. og 20. febrúar, 30. apríl og 8. maí 2011.

2. Prentaðar heimildir

Bækur

Lepore, Jill. „Historians who love too much: Reflections on microhistory and biography“. *The Journal of American History*; Júní 2001; 88, 1; bls. 129 – 144.

Sigurður Gylfi Magnússon. *Fortíðardraumar. Sjálfsbókmenntir á Íslandi*. Reykjavík. 2004.

Sigurður Gylfi Magnússon. *Sjálfssögur. Minni, minningar og saga*. Reykjavík. 2005.

Blöð

J. P. „Íslendingaþættir: Sjötugur Sigfús Hallgrímsson“, *Tíminn* 11. ágúst 1953, bls. 3.
Jóhann Eiríksson. „Minning. Sigfús Hallgrímsson bóndi í Vogum“, *Tíminn* 5. ágúst. 1966, bls. 7 og 12.

Jón Jónsson. „Dúllað og tónað, dansað og leikið – Förumenn og leiklist í lok 19. aldar“, *Lesbók Morgunblaðsins* 7. júní 1997, bls. 6 – 7.

Jónas Þorbergsson. „Gullbrúðkaup í Vogum við Mývatn“, *Tíminn* 21. júní 1962, bls. 8 og 13.

Karl Kristjánsson. „Minning, Sigfús Hallgrímsson bóndi, Vogum“, *Dagur*. 20. ágúst 1966, bls. 4.

Karl Kristjánsson. „Sigurvegari á sínum velli“, *Tíminn* 17. ágúst 1963, bls. 8 – 9.
„Hallgrímur Pétursson og Ólöf Jónasdóttir í Vogum“, *Sunnanfari*. 13 árgangur. 1914, bls. 21.

„Íslandskvikmynd Samvinnufélaganna. Nokkrir ferðapistlar, eftir Guðlaug Rósinkrancz“ *Samvinnan*. 34. árgangur, 8. tölublað, bls. 124 – 130. og 9.

tölublað, bls. 140 – 146.

„Var orðinn svartur eftir sundið“. *Morgunblaðið* 18. ágúst 1985, bls. 2.

Jóhann Eiríksson. „Minning. Sigfús Hallgrímsson bóndi í Vogum“. *Tíminn* 5. ágúst

1966, bls. 7 og 12.

3. Vefheimildir (*Vef*)

Íslendingabók, www.islendingabok.is.

Bjarki Sveinbjörnsson. *Tónlist á Íslandi á 20. öld*. Doktorsritgerð frá Álaborgar

háskóla 1997, <<http://www.musik.is/BjarkiSve/Phd/Sidur/61-74.html>

#Anchor-24883.>